

3ο ΕΞΑΜΗΝΟ

AKMH

Σο:

Αυ

Σι

Ντο

Ντο

Ρε

Μι

Φα

AKMH

Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ CARL ORFF

(Μουσικοκινητική αγωγή)

• ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Carl Orff Γερμανός συνθέτης, μουσικοπαιδαγωγός γεννήθηκε στις 10-5-1895 στο Μόναχο. Αν και στο οικογενειακό του περιβάλλον κυριαρχούσε στρατιωτικό κλίμα έμαθε από πολύ μικρός να παίζει πιάνο, εκκλησιαστικό όργανο και βιολοντσέλο, ενώ παράλληλα συνέθετε τραγούδια. Σπούδασε μουσική στη Μουσική Ακαδημία του Μονάχου και απεφοίτησε, το 1914. Στις αρχές της δεκαετίας του 20 ενδιαφέρθηκε - παράλληλα βέβαια με τη σύνθεση έργων - για τη μουσική εκπαίδευση. Έτσι, σταδιακά εξελίχθηκε η μουσικοπαιδαγωγική του μέθοδος (Σύστημα Orff).

Ο Orff συνέχισε το συνθετικό και μουσικοπαιδαγωγικό του έργο μετά το 1945 δηλαδή αφού τελείωσε ο πόλεμος. Το 1963 ιδρύθηκε το Ινστιτούτο Orff, όπου διδάσκεται μέχρι σήμερα η μέθοδός τους. Ο Orff δίδαξε αρχικά εκεί, αλλά στη συνέχεια άφησε την παιδαγωγική πλευρά στους βοηθούς - συνεργάτες του. Ο θάνατος ήρθε και συνάντηση αυτή τη μεγάλη πνευματική μορφή του αιώνα μας το 1982.

A K M H

Σύστημα Orff

Το Σύστημα Orff είναι δημιούργημα του Γερμανού συνθέτη Carl Orff (1895 - 1982).

Το σύστημα του Orff είναι: «Μια βασική μουσική και κινητική αγωγή», βασισμένη στην ένωση μουσικής κίνησης και λόγου.

Οι βασικές αρχές του συστήματος είναι:

Με το παιδί, από το παιδί, για το παιδί.

Θεμέλιο του συστήματος είναι ο ρυθμός. Ο ρυθμός του ήχου, της κίνησης του λόγου. Τα τρία αυτά, μουσική - κίνηση - λόγος είναι σαν τρία κλαδιά, που βγαίνουν από τον ίδιο κορμό.

Μεγάλο ρόλο στο σύστημα Orff παίζουν: η φαντασία και η πρωτοτυπία του δασκάλου καθώς και ο αυτοσχεδιασμός του παιδιού.

Τα παιδιά μαθαίνουν και αφομοιώνουν αβίαστα όλα τα στοιχεία της μουσικής - κλίμακας - διαστήματα - μέτρα - ρυθμούς αλλά επίσης μαθαίνουν να κινούνται ελεύθερα, αρμονικά ή να υποτάσσουν την κίνησή τους σ' ένα δοσμένο ρυθμό. Επίσης, εξοικειώνονται με το χώρο και μαθαίνουν να εκφράζονται με το σώμα τους.

Το σύστημα Orff είναι μια παιδαγωγική θέση.

Δεν αποτείνεται σε εξαιρετικά ταλέντα, αποτείνεται στο παιδί γενικά.

ΑΚΜΗ

Μουσικοκινητική Αγωγή

(Μέσα έκφρασης)

Η Μουσικοκινητική Αγωγή είναι ο συνδυασμός της Μουσικής με την κίνηση.

Τα μέσα έκφρασής της είναι:

1. Η Φωνή,
2. Το Σώμα,
3. Τα Μουσικά Όργανα

(όργανα τάξης)

(Αυτοσχέδια όργανα)

1.- Η φωνή σαν εκφραστικό μέσο χρησιμοποιείται συνήθως στο τραγούδι.

Το παιδί όμως μπορεί επίσης, να απαγγείλει, να μιλήσει, να ψιθυρίσει, να κραυγάσει, κ.λ.π..

2.- Το σώμα στο μουσικοπαιδαγωγικό σύστημα του Orff περιλαμβάνει ηχητικές κινήσεις από το σώμα, όπως:

- α) Χτυπήματα με τις παλάμες (clapping)
- β) Χτυπήματα με τα δάκτυλα (snapping)
- γ) Χτυπήματα μηρών (Patschen)
- δ) Χτυπήματα των ποδιών (stamping)

Το παιδί επίσης, μπορεί χρησιμοποιώντας το σώμα του να περπατήσει, να τρέξει, να πηδήσει, να χοροπηδήσει, να καλπάσει και να λικνιστεί.

ΑΚΜΗ

3.- Τα μουσικά όργανα που χρησιμοποιούνται στη Μουσική Αγωγή του παιδιού σύμφωνα με το μουσικοπαιδαγωγικό σύστημα του Carl Orff είναι ειδικά κατασκευασμένα για εύκολη χρήση από τα παιδιά και χωρίζονται ως εξής:

1) Όργανα ρυθμού

(Τύμπανα, Ντέφι, Μπόγκος, Κύμβαλα, Τριγωνάκι, Καμπάνες και Κουδουνάκια), Ξυλάκια, Woodblocks, Καστανιέτες, Μαράκες)

2) Μελωδικά όργανα

(Ραβδόφωνα, Καμπανόφωνα, Μεταλλόφωνα και Ξυλόφωνα)

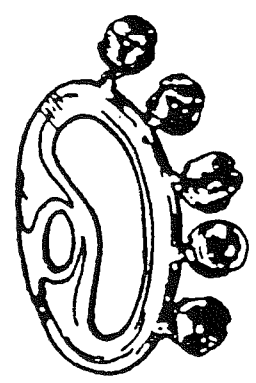
Πρέπει να προσθέσουμε επίσης και τη φλογέρα, η οποία είναι το κατ' εξοχήν μελωδικό όργανο, που τα παιδιά μπορούν εύκολα να χρησιμοποιήσουν.

3.- Αυτοσχέδια όργανα *κ' εμπορίου*

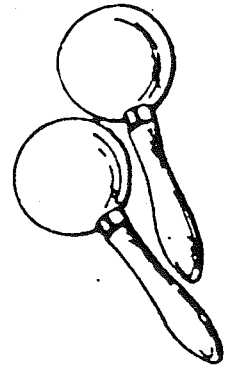
Όργανα που μπορούν να κατασκευάσουν τα παιδιά με την καθοδήγηση της νηπιαγωγού. Τα υλικά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι: (τενεκεδάκια, χαρτόνια, πλαστικά μπουκάλια, κουτιά σπέρτων, καπάκια από γιαούρτι, λαστιχάκια, χαρτί και νάυλον λεπτό και χοντρό, σπόρους, φασόλια, ρύζι, καλαμάκια, κοχύλια, ξύλινα κουτάλια, οδοντόβουρτσες, πλαστικά ποτήρια, κουμπιά, κ.λπ.).

Με την κατασκευή των αυτοσχέδιων οργάνων τα παιδιά έχουν μία ευκαιρία για ηχητικό πειραματισμό.

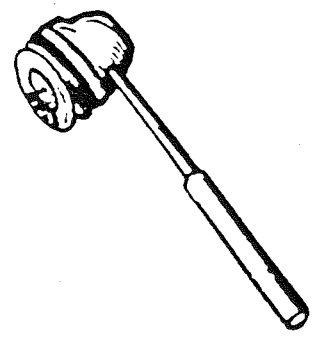
ονόματα των κρουστών

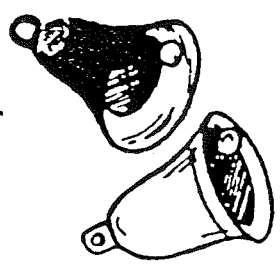
ΚΟΥΔΟΥΝΑΚΙΑ

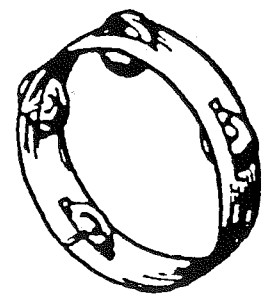
ΜΑΡΑΚΕΣ

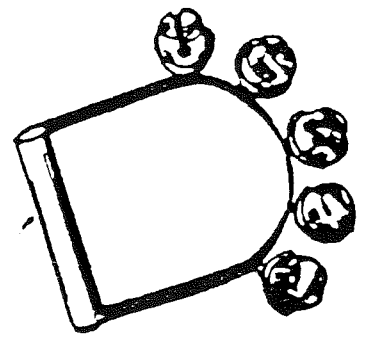
ΣΕΙΣΤΡΟ ΜΟΝΟ

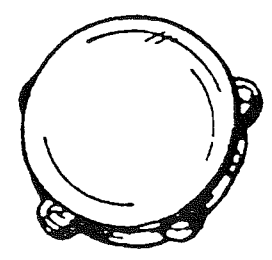
ΚΑΜΠΑΝΙΤΙΣΣ

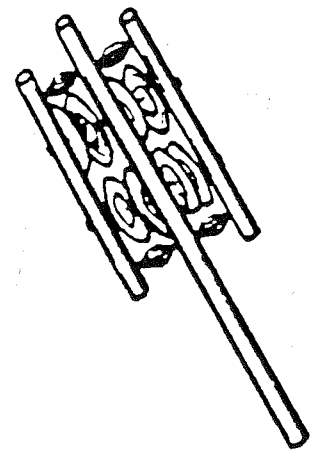
ΝΤΕΦΙ ΧΩΡΙΣ ΜΕΜΒΡΑΝΗ

ΚΟΥΔΟΥΝΑΚΙΑ

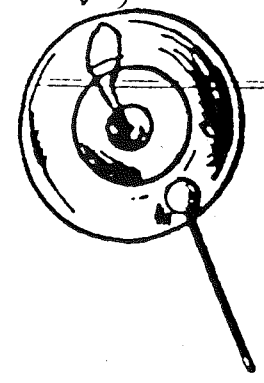
ΝΤΕΦΙ

ΣΕΙΣΤΡΟ

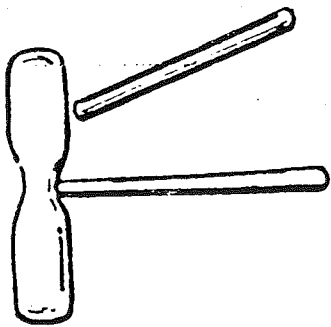

ΜΑΡΑΚΑ ΚΑΙ ΓΚΟΥΙΡΟ

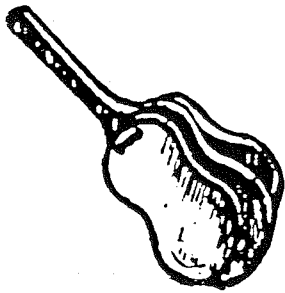

ΚΥΜΒΑΙΟ

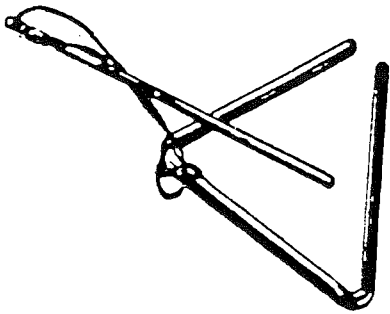
ΑΚΜΗ

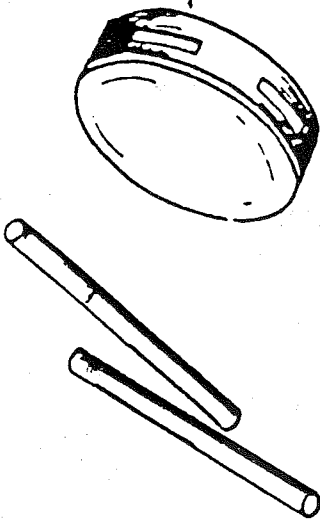
ΕΥΛΙΝΟ ΔΙΠΛΟ

ΚΑΣΤΑΝΙΕΤΑ
ΜΕ ΧΕΙΡΙ (ΛΑΒΗ)

ΤΡΙΓΩΝΟ

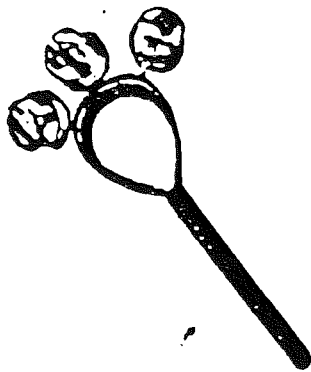

ΕΥΛΑΚΙΑ

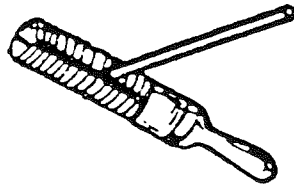
ΤΑΜΠΟΥΡΑΚΙ

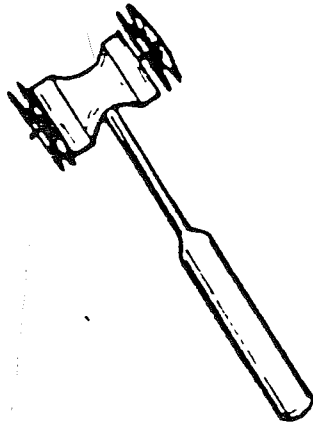
ΚΑΣΤΑΝΙΕΤΑ

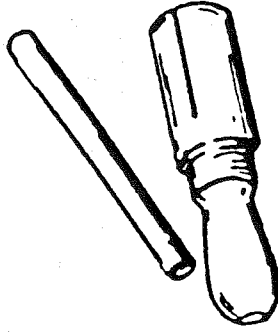
ΚΟΥΔΟΥΝΑΚΙ

ΓΚΟΥΪΡΟ

ΣΕΙΣΤΡΟ ΔΙΠΛΟ

ΕΥΛΙΝΟ ΜΟΝΟ

ΖΙΛΙΑ

ΑΚΜΗ

ΑΚΜΗ

4. Καστανιέττα, Μαράκια

Guigo, Reco - Reco

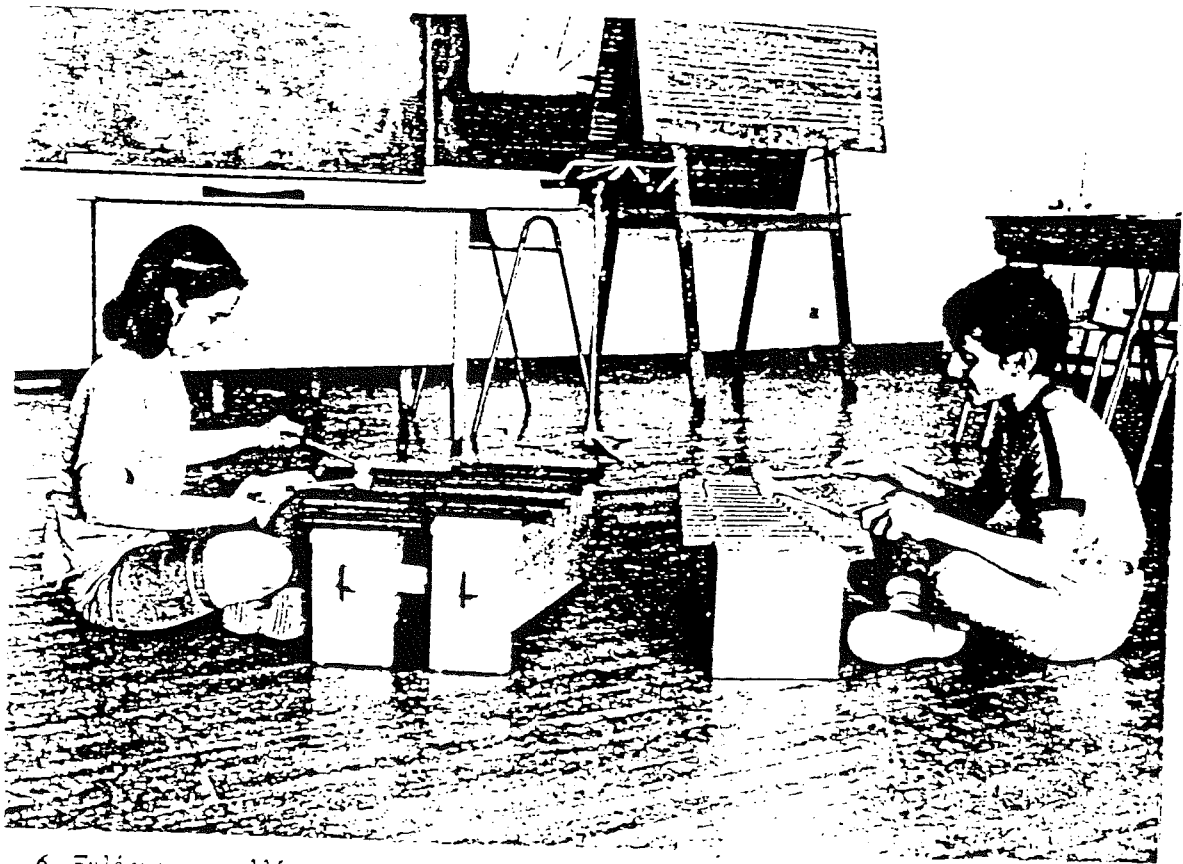
Όργανο κατασκευασμένο από ξύλο που είναι δυνατό να παράγει ξυστό ήχο λόγω των σχισμών στην επιφάνεια του.

5. Guigo - γκούιρο, Ξυλάκια

Ντέφι, ζύμηανο, ντέφι

6. Ξυλόφωνο, μεταλλόφωνο

ΑΚΜΗ

Ρυθμική προσέγγιση τραγουδιού

Ο Ρυθμός που υπάρχει στο κάθε τραγούδι βοηθά στη ρυθμική κίνηση.

Άρα το παιδί πρέπει πρώτα απ' όλα να αντιληφθεί τον ρυθμό του τραγουδιού. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τους παρακάτω τρόπους:

- α) Να είναι ικανό το παιδί να κρατά με παλαμάκια το χρόνο του τραγουδιού και αργότερα το ρυθμό.
- β) Να είναι ικανό να εκφράζει λέξεις από το τραγούδι με ρυθμικά κτυπήματα από διάφορα μέρη του σώματος.
- γ) Να χρησιμοποιεί τα κρουστά όργανα, εκείνα που προσφέρονται για να κτυπούν το χρόνο και το ρυθμό.
- δ) Να κινείται ανάλογα με τα λόγια του τραγουδιού.
- ε) Να μπορεί να διακρίνει τον αργό και γρήγορο ρυθμό και να ανταποκρίνεται με ανάλογες κινήσεις.

Χρήση μουσικών οργάνων

Παιδική Ορχήστρα

Με τη χρήση μουσικών οργάνων και οποιωνδήποτε αντικειμένων που παράγουν ήχους το παιδί να έχει την ευκαιρία για παιχνίδι και

πειραματισμό με τον ήχο όπως συμβαίνει όταν πειραματίζεται με την άμμο, το νερό, τον πηλό, το χώμα.

Για να είναι επιτυχής η χρήση των οργάνων απαιτείται γνώση της ποικιλίας των ήχων που παράγουν. Με τα όργανα τα παιδιά μπορούν να συνοδεύσουν το τραγούδι τους, να περιγράψουν ήχους από τη φύση, σκηνές από μία ιστορία, ένα ποίημα ή μια εικόνα. Στα πρώτα στάδια της μουσικής αγωγής τα όργανα εισάγονται σταδιακά, ένα ή δύο κάθε φορά, μέσα στα πλαίσια ομαδικών εργασιών.

Η ομαδική χρήση κρουστών οργάνων από παιδιά είναι μέρος του μουσικοπαιδαγωγικού συστήματος και των ιδεών του Carl Orff. Στην προσέγγιση του Orff υπάρχουν ορισμένα βασικά στοιχεία που δίνουν στα παιδιά τη δυνατότητα για ατομικό πειραματισμό και αυτο-σχεδιασμό. Στις ομαδικές εργασίες η θέση των παιδιών και η διαρρύθμιση των οργάνων εξαρτάται από το διαθέσιμο χώρο, τον αριθμό των οργάνων και το σκοπό της άσκησης. Η καταλληλότερη τοποθέτηση είναι η διαρρύθμιση σε ημικόκλιο.

Τα παιδιά όταν παίζουν μουσικά όργανα, ατομικά ή ομαδικά, πρέπει να δίνουν προσοχή στην καλή ποιότητα του ήχου και στις μουσικές φράσεις. Η συνοδεία ενός τραγουδιού με κρουστά όργανα (παιδική ορχήστρα) προσθέτει ποικιλία και ενδιαφέρον στην όλη παρουσίασή του, δίνοντάς του ένα ιδιαίτερο χρώμα.

ΑΚΜΗ

1. ΤΑ ΚΑΒΟΥΡΙΑ ΚΑΝΟΥΝ ΓΑΜΟ

Κάτω στον γιαλό στην άμμο, τα καβούρια κάνουν γάμο
 και καλέσανε και μένα και δεν ήθελα να πάω
 κι άκουσα το ντίγκι - ντίγκα, κι έκαμα καρδιά και πήγα
 κι ήβρα το λαγό κι επήδα.
 Ο φύλλος έπαιζε βιολί και η χελώνα ντέφι,
 και πέρασε ένας ποντικός
 κι είπτε: μμμ χαρά στο κέφι.

2. ΔΥΟ ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΙΑ

Δύο καλογεράκια
 παν' το ρέμα-ρέμα
 τ'όνα λέει «κάτσε»
 τ' άλλο λέει «σήκω»
 πού να βρώ το σύκο
 κόψ'το απ' τη συκιά σου
 φίλεψε τη θειά σου
 φίλεψε και μένα
 πού'ρχομαι απ' τα ξένα.

3. ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΜΕ ΤΑ ΠΟΔΑΡΑΚΙΑ

Τόνα πάει για νερό,
 τ' άλλο φτιάχνει το χυλό.
 Όσο νάρθει απ' το νερό
 τρώει τ' άλλο το χυλό.
 Και μαλώνανε τα δυο
 σαν ψαράκια στο γιαλό.

Α Κ Μ Η

4. Η ΚΟΥΜΠΑΡΑ

Τακ, τακ....

Ποιός; Η κουμπάρα...

Βρε καλώς την κουμπάρα, την παλιά μας φιλενάδα... Ματς, μουτς

Κουμπάρα θες καφέ; Όχι, Όχι ευχαριστώ.

Να! κρεββάτι να σου στρώσω...

Να! καρφιά να σε καρφώσω...

Να! πηγάδι να σε ρίξω...

Να! σκοινί να σε τραβήξω.

5. ΤΣΙΜΠΙ - ΤΣΙΜΠΙ

Τσίμπι τσίμπι τον αϊτό

τον αϊτό τον σταυραϊτό

παίρνει η κόρη το κοντάρι

και χτυπά το παλικάρι.

6. ΤΟ ΠΟΥΛΙ

Εδώ θα κάτσει το πουλί

Εδώ θα κελαηδήσει

εδώ θα χτίσει τη φωλιά και δω θα κουτσιλήσει.

Ζ. ΜΙΑ ΩΡΑΙΑ ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ

Μια ωραία πεταλούδα (τρεις φορές)

σ' ένα κάμπο μια φορά

ζούσε κει δα μια χαρά.

Λάμπουν κόκκινες πιτσίλες (τρεις φορές)

στα γαλάζια της φτερά.

Όλο τον καιρό γυρίζει (τρεις φορές)

και τα άνθη χαιρετά

Κι όταν έρθει ο χειμώνας (τρεις φορές)

πέφτει κάτω και ψοφά

κι όταν έρθει καλοκαίρι

ζωντανεύει και πετά.

A K M H

8. ΑΠΟ ΠΟΥ ΕΙΣΑΙ ΠΟΤΑΜΑΚΙ

Από πού'σαι ποταμάκι;
 Από κείνο το βουνό
 Πώς το λένε τον παππού σου;
 Σύννεφο στον ουρανό
 Ποια' ναι η μάνα σου;
 Η μπόρα
 Πώς κατέβηκες στη χώρα;
 Τα χωράφια να ποτίσω και τους μύλους να γυρίσω
 Στάσου να σε δούμε λίγο ποταμάκι μου καλό.
 Βιάζομαι πολύ να φύγω ν' ανταμώσω το γιαλό.

9. Η ΚΥΡΑ Η ΑΛΕΠΟΥ

Η κυρά η αλεπού με την τόοση την ουρά
 ξεκινάει από ψηλά
 για να φτάσει χαμηλά.
 Τι συμβαίνει, τι συμβαίνει και τρεχάτη κατεβαίνει;
 Κάτι άκουσε εκεί
 κάτι τι σα μουσική.
 Κάποια κότα κακαρίζει.
 Α! κοτόπουλο μυρίζει.

10. ΤΡΑΜΠΑΛΑ

Τράμπα... τράμπα... λίζομαι
 πέφτω και τσακίζομαι
 και χτυπώ το γόνυ μου
 και φωνάζει η νόνη μου
 και γελούνε τα παιδιά
 που μου σκίστηκε η ποδιά.

11. ΚΟΥΝΙΑ

Κούνια κούνια μπέλα έπεσε η κοπέλα
κι έσπασε το γόνα της και την κλαίει η νόνα της
κι έσπασε το νύχι της και την κλαίει η νύφη της
κι έσπασε το χέρι της και την κλαίει το ταίρι της.

12. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΘΕΛΕΙ ΧΟΡΟ

Το παιδί θέλει χορό
Τα βιολιά δεν είν' εδώ
Κι όποιος πάει να τα φέρει
δώδεκα φλουριά στο χέρι
Χόρεψε καλό παιδί
σαν πουλάκι στο κλαδί
να σου φέρει κάτι-τι
Λουκουμάκια στο χαρτί.

13. Η ΚΙΝΕΖΑ

Μια κολυμβήτρια Κινέζα
κάνει βουτιά στη μαγιονέζα
και κολυμπάει σαν δελφίни
με κίτρινο μαγιό μπικίνι
κτύπα τα πόδια σου Κινέζα
για να μην κόψει η μαγιονέζα
κι απ' την πολλή της την τρομάρα
της έφυγε η σαγιονάρα
κι ήρθε και μια φιλιπινέζα
να βοηθήσει την Κινέζα
Κι η μαγιονέζα ξεχειλίζει.

77 ΚΜΗ

14. Ο ΚΥΚΛΟΣ

Είναι ένας κρίκος γερός δυνατός
 όπως ο κύκλος απόψε αυτός
 που μας ενώνει σε νέα ζωή
 κι έχει το γέλιο αρχή

Ένα τραγούδι κάνει τη μέρα μας πιο χαρωπή

Ένα γέλιο κάνει καθένα ευτυχή

ΔΕΞΙΑ

Τι για για τι για για τι για για τι για για Ο!

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ (Είναι ένας κρίκος...)

ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Τι για για τι για για τι για για τι για για Ο!

15. ΤΟ ΙΠΠΙΚΟ

~~Εί~~μαί το ιππικό

κι αν δεν δουλέψουμε καλά

δεν θα μας δώσουνε λεφτά

κι αν δεν δουλέψουμε πολύ

δεν θα μας δώσουνε ψωμί

κι αν δεν τους πούμε ευχαριστώ

δεν θα μας δώσουνε νερό

ΠΡΟΣΟΧΗ ιππικό τό'να χέρι αρχινώ

τ' άλλο χέρι αρχινώ

τό'να πόδι αρχινώ

τ' άλλο πόδι αρχινώ

το κεφάλι αρχινώ

το κεφάλι σταματώ

τό'να πόδι σταματώ

τ' άλλο πόδι σταματώ

τό'να χέρι σταματώ

τ' άλλο χέρι σταματώ.

Α ΚΑΜΗ

16. ΤΟΥ ΨΥΛΛΟΥ Η ΠΛΗΓΗ

10 ποντικοί, 18 νυφίτσες
 γάμο στήσανε γιορτή
 στου κοκκόρου την αυλή
 Και πατήσανε του ψύλλου το ποδάρι
 Βάζει ο ψύλλος μια φωνή
 το ποδάρι μου πονεί
 Αλοιφή, αλοιφή για του ψύλλου την πληγή.
 Τρέχει ο κόκκορας γιατρό να πάει να φέρει.
 Κάτσε, κάτσε κυρ γιατρέ να σου ψήσω ένα καφέ.

17. ΤΟ ΓΑΤΙ ΤΗΣ ΑΓΝΗΣ

Το γατί βιτιβιτιβί
 της Αγνής βιτιβιτιβί
 έχει ουρά βιτιβιτιβί
 τόση δα βιτιβιτιβί
 μια ουρά βιτιβιτιβί
 φουντωτή βιτιβιτιβί
 στρογγυλή βιτιβιτιβί
 σαν κουμπί βιτιβιτιβί.

18. ΜΕΞΙΚΑΝΙΚΟΣ ΧΟΡΟΣ

Πόσο μ' αρέσει να τραγουδώ
 με μουσική να χοροπηδώ
 σαν πεταλούδα εδώ και κεί
 να βρίσκομαι στη στιγμή.

Τα ποδαράκια να τα χτυπώ (τακ-τακ)
 Τα παλαμάκια να τα κροτώ (πακ-πακ)
 και να γυρίζω στροφή - στροφή
 με όμορφη μουσική.

ΑΚΜΙΑ

Μ' ακορντεόν και μ' ένα βιολί
 πόσο μ' αρέσει πολύ - πολύ
 όμορφα να τραγουδώ λαλά
 και νά'μαι όλο χαρά

19. ΨΥΛΛΟΣ

Στο πάτωμα της τάξης μας
 είναι ένας ψύλλος
 Μας αρέσει ο ψύλλος μας
 γιατί είναι φίλος μας
 Μας αρέσει ο ψύλλος μας
 γιατί είναι φίλος μας.

20. ΝΤΙΛΙ ΝΤΙΛΙ

Ντίλι ντίλι το καντήλι
 που έφεγγε και κένταγε
 η κόρη το μαντήλι.

Έρθε ο ποντικός
 κι έφαγε το φυτίλι
 Έρθε και η γάτα
 κι έφαγε τον ποντικό.

Έρθε και ο σκύλος
 κι έπνιξε την γάτα.

Έρθε και το ξύλο
 και σκότωσε τον σκύλο.

Έρθε και η φωτιά
 κι έκαψε το ξύλο.

ΑΚΜΗ

Ήρθε και το νερό
κι έσβησε την φωτιά.

Ήρθε και το βόδι
και ρούφηξε το νερό.

Ήρθε και ο λύκος
κι έφαγε το βόδι.

Ήρθε και ο κυνηγός
και σκότωσε το λύκο.

21. ΔΕΝ ΠΕΡΝΑΣ ΚΥΡΑ ΜΑΡΙΑ

Δεν περνάς κυρά Μαρία, δεν περνάς, δεν περνάς.

Δεν περνάς κυρά Μαρία, δεν περνάς, περνάς.

Θα υπάγω εις τους κήπους, δεν περνώ, δεν περνώ.

Θα υπάγω εις τους κήπους, δεν περνώ, περνώ.

Τι θα κάνεις εις τους κήπους...

Τι θα κάνεις εις τους κήπους...

Θα σου κόψω δυο βιολέττες...

Θα σου κόψω δυο βιολέττες...

Τι θα κάνεις τις βιολέττες...

Τι θα κάνεις τις βιολέττες...

Θα τις δώσω στην καλή μου...

Θα τις δώσω στην καλή μου...

Και ποια είναι η καλή σου...

Και ποια είναι η καλή σου...

Η καλή μου είναι...

Η καλή μου είναι...

A K M H

22. ΕΝΑ ΛΕΠΤΟ ΚΡΕΜΜΥΔΙ

Ένα λεπτό κρεμμύδι γκέω-βαγκέω. Ένα λεπτό κρεμμύδι φράξε-Βαγκέω
Και τι θε να το κάνετε...

Θέλω να το παντρέψω...

Και ποιόνε μου δίνετε...

Του δίνουμ' ένα ναύτη που όλο μύγες χάφτει

Αυτόνε χάρισμά σας στα μούτρα τα δικά σας.

Του δίνουμ' ένα ποντικό στο λάδι βουτηγμένο.

Αυτόνε χάρισμά σας στα μούτρα τα δικά σας.

Του δίνω πριγκιπόπουλο στο άλογο καβάλα

Αυτόνε τον θέλουμε...

Ας είν' η ώρα η καλή κι η ώρα ευλογημένη

Σας πήραμε, σας πήραμε μια όμορφη κοπέλλα

Μας πήρατε, μας πήρατε μια παληκατσιβέλλα.

23. ΝΑΤΟ ΝΑΤΟ

Νάτο-νάτο το δαχτυλίδι, ψάξε-ψάξε δε θα το βρεις

Δε θα το βρεις, δε θα το βρεις το δαχτυλίδι που ζητείς.

24. ΜΑΝΩΛΗΣ

Γύρω-γύρω όλοι στη μέση ο Μανώλης

Χέρια πόδια στη γραμμή κι όλοι κάθονται στη γη.

25. ΑΛΑΤΙ

Αλάτι ψιλό, αλάτι χοντρό, έχασα τη μάνα του και πάω τη βρω
παπούτσια δε μου δίνει να πάω στο χορό.

26. ΤΡΑΜΠΑ - ΤΡΑΜΠΑΛΙΖΟΜΑΙ

Τράμπα-τραμπαλίζομαι, πέφτω και τσακίζομαι

και χτυπώ το γόνα μου και με κλαίει η νόνα μου.

Τράμπα-τραμπαλίζομαι πέφτω και τσακίζομαι,

και χτυπώ τη μύτη μου και με κλαίει η νύφη μου.

27. ΦΕΓΓΑΡΑΚΙ

Φεγγαράκι μου λαμπρό φέγγε μου να περπατώ
να πηγαίνω στο σχολειό να μαθαίνω γράμματα
γράμματα σπουδάγματα του Θεού τα πράγματα.

28. ΑΝΕΒΑ ΜΗΛΟ

Ανέβα μήλο κατέβα ρόδι, να σε ρωτήσω τι κάνει η κόρη.
Πλέκει γαϊτάνι. Για ποιόν το κάνει; Το μπάρμπα Γιάννη.

29. Η ΚΑΛΗ ΜΑΣ ΑΓΕΛΑΔΑ

Η καλή μας αγελάδα βόσκει κάτω στη λιακάδα,
μικρά χόρτα και μεγάλα για να κατεβάσει γάλα,
να το κάνουνε τυράκι, να το κάνουν βουτυράκι,
να το βάλουνε στο πιάτο, να μου πουν ορίστε φάτο.

ΑΚΜΗ

Λαϊκά μουσικά όργανα

Για την ακριβή τοποθέτηση και εξακρίβωση της ιστορικής προέλευσης των λαϊκών οργάνων δεν είναι αρκετή η γνώση της οργανολογίας, αλλά απαιτούνται και γνώσεις λαογραφικές που να επιτρέπουν τη σύνδεση των μουσικών οργάνων με το περιβάλλον, στο οποίο χρησιμοποιούνται με τις παραδόσεις που είναι συνδεδεμένα και με τα ονόματα που είναι γνωστά στις διάφορες περιοχές.

Αερόφωνα

1 Φλογέρες και σουραύλια (Αυλοί)

Ο αυλός είναι αερόφωνο λαϊκό όργανο διαδεδομένο σ' όλους σχεδόν τους λαούς. Υπάρχουν αυλοί που ανάγονται ιστορικά στην παλαιολιθική εποχή.

Στην Ελλάδα τους συναντούμε από τα αρχαιότατα χρόνια με μεγάλη ποικιλία ονομάτων. Διατηρείται έως την εποχή μας σε διάφορα μεγέθη τύπους και ονομασίες.

2. Τσαμπούνα (Άσκαυλος)

Η τσαμπούνα είναι κατ' εξοχήν ποιμενικό όργανο, διαδεδομένο προ παντός στην Κρήτη στα Δωδεκάνησα και στα νησιά του Αιγαίου.

3. Γκάιντα: Η γκάιντα είναι τύπος τσαμπούνας και συχνά γίνεται σύγχυση μεταξύ των δύο αυτών οργάνων. Η διαφορά τους προέρχεται από τα δύο μπιμπίκια που παράγουν τους μουσικούς φθόγγους.
4. Ζουρνάδες (Ζουρνάς - Πίπιζα - Καραμούζα)
5. Το Κλαρίνο: Το κλαρίνο όπως είναι γνωστό, δεν ανήκει στη μουσική οργανολογία του λαού μας. Ήρθε από την Ευρώπη περίπου στα μέσα του περασμένου αιώνα μέσω των φιλαρμονικών που υπήρχαν στην Επτάνησο.

Χορδόμενα

1. Λύρα Κρήτης και Δωδεκανήσου: Η κρητική λύρα κατασκευάζεται από μονοκόμματο ξύλο αγριελιάς, οξιάς ή δάφνης και ακόμη από ξύλο μουριάς.
2. Λύρα Θράκης: Στη Θράκη η λύρα είναι επίσης τρίχορδη, με ηχείο λίγο πιο πλατύ από τη λύρα της Κρήτης. Κατασκευάζεται από καρδιά ή μουριά ή αγράμπελη.
3. Λύρα Πόντου (Κεμεντζές): Η ποντιακή λύρα διαφέρει από την κρητική λύρα και κατά το σχήμα και κατά τον τρόπο που παράγεται ο ήχος. Είναι τρίχορδη και κουντίζεται όπως η λύρα της Κρήτης. Κατασκευάζεται από ξύλο πεύκου, το δε πίσω μέρος η πλάτη από ξύλο κισσού. Το δε δοξάρι από ξύλο ελιάς.
4. Βιολί: Το βιολί στη σημερινή του μορφή κυριαρχεί στον κόσμο της μουσικής περισσότερο από 400 χρόνια. Οι άμεσοι πρόγονοί του

Α ΚΑΜ Η

ανάγονται στον 7ο αιώνα, εποχή που πρωτοεμφανίσθηκε το μονόχορδο όργανο που παιζότανε με δοξάρι και διαδόθηκε από τους Άραβες στην Ευρώπη. Τον 10ο αιώνα πλουτίζεται με τρεις χορδές και στις αρχές του 15ου αιώνα γίνεται τετράχορδο και παίρνει τη σημερινή του μορφή.

5. Ούτι: Το ούτι ήταν πολύ διαδεδομένο μεταξύ του ελληνικού πληθυσμού της Τουρκίας. Σήμερα στην Ελλάδα τείνει να εξαφανισθεί. Το συναντούμε και τώρα σπανίως μεταξύ των προσφύγων της Μ. Ασίας καθώς και της Ανατ. Θράκης.

6. Σαντούρι: Το σαντούρι είναι αρχαιότατο όργανο γνωστό στους ασιατικούς λαούς, καθώς και στην Ελλάδα με διάφορα ονόματα.

7. Κανόνι: Το κανόνι ή κανονάκι είναι επίσης όργανο πολύ διαδεδομένο στη Μέση Ανατολή προπαντός στην Αίγυπτο, Τουρκία και στις Αραβικές χώρες. Στην Ελλάδα έχει σχεδόν εξαφανιστεί.

8. Το μπουζούκι και ο μπαγλαμάς

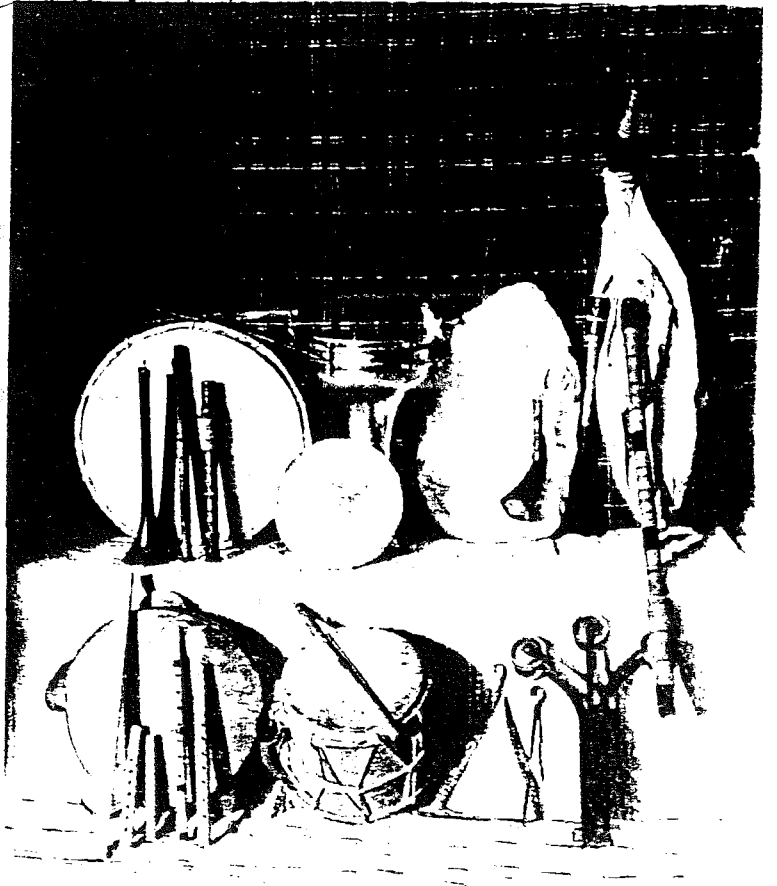
Τα μπουζούκια για τα οποία γίνεται τόσος λόγος και είναι συνδεδεμένα με το ρεμπέτικο τραγούδι, είναι αρχαιότατα όργανα που τα συναντούμε σ' όλους τους ανατολικούς λαούς της Ασίας και της Αφρικής καθώς και στην Ευρώπη. Το μπουζούκι ήταν σε χρήση από τον ελληνικό λαό από αιώνες.

Α Κ Μ Η

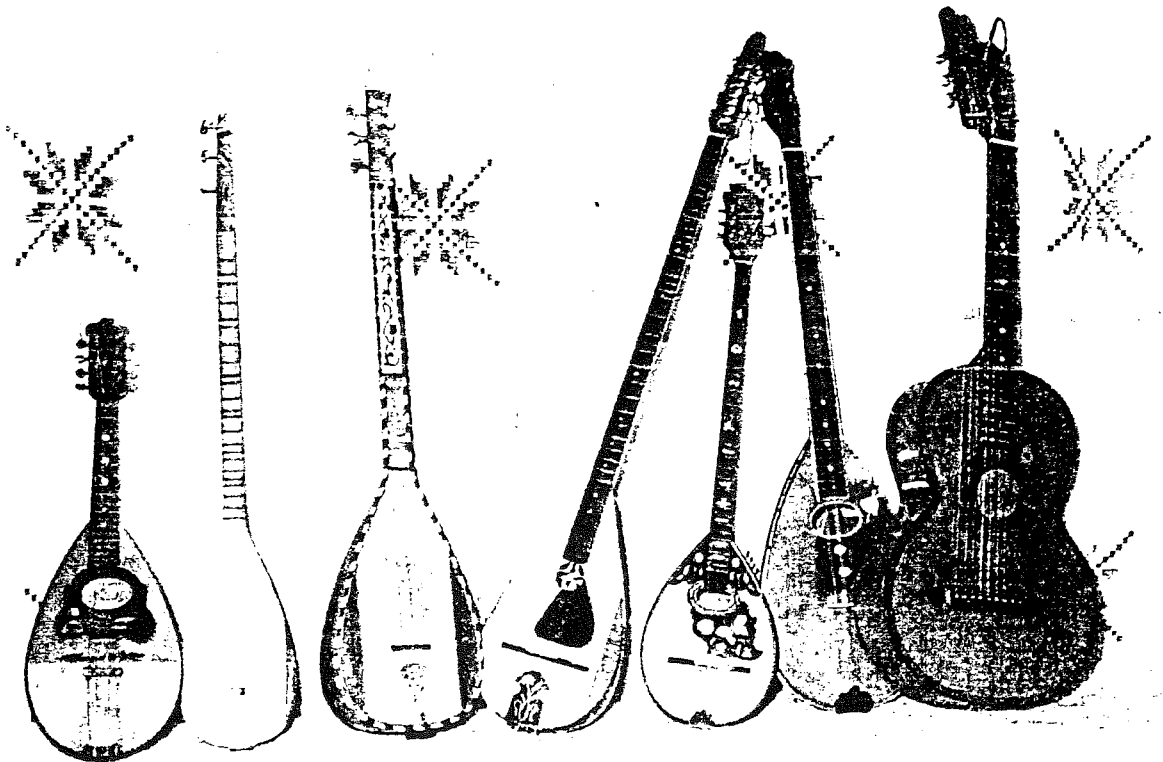
Κρουστά

1. Νταούλια και Τύμπανα: Τα τύμπανα είναι αρχαιότατα όργανα κοινά σ' όλους τους λαούς του κόσμου.
2. Ταραμπούκα και τουμπελέκια
3. Ντέφια
4. Κουδούνια

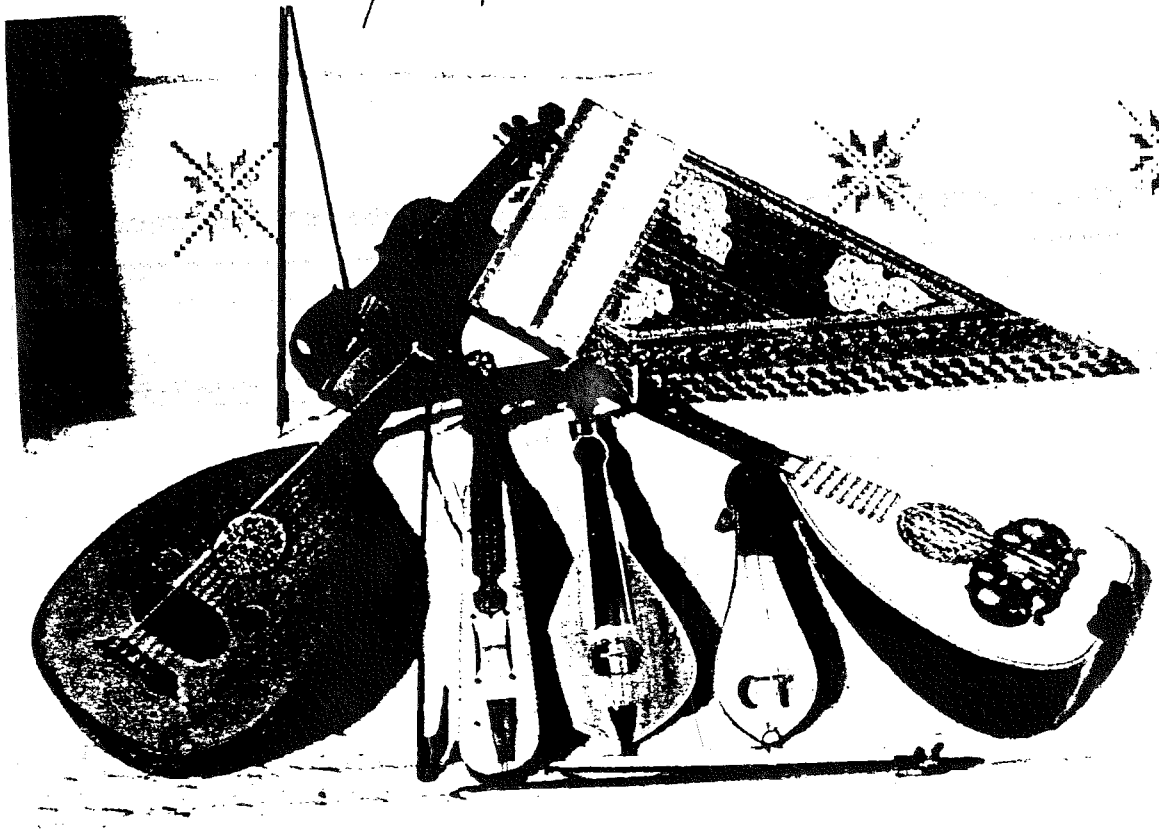
Α Κ Μ Η

- *Επάνω: Η πρώτη σειρά: νταούλι, ζουρνάς, φλογέρες, τουμπελέκια, τσαμπούνα, γκάιντα. Η δεύτερη σειρά: ντέφι, φλογέρες, νταουλάκι, τρίγωνο, μασιά. Κάτω: μαντολίνο, 3 ταμπουράδες, 2 μπουζούκια (νεότερα), κιθάρα.*

Α ΚΥΜΑ

- Πάνω: βιολί, κανονάκι, κάτω: ούτι, λύρες (Πόντου, Κρήτης, Πόλης), λαούτο.

ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ

Κάθε παιδί οποιασδήποτε ηλικίας, όταν πάρει στα χέρια του ένα όργανο νοιώθει την ανάγκη να πειραματιστεί μαζί του και να αυτοσχεδιάσει. Το μουσικό αποτέλεσμα αυτών των αυτοσχεδιασμών ίσως να μην είναι πολύ ευχάριστο από μουσικής πλευράς, ικανοποιεί όμως μια δυνατή επιθυμία του παιδιού να δημιουργήσει μουσικά.

- α) Να αυτοσχεδιάσει δημιουργώντας ρυθμικές και μελωδικές φράσεις.
- β) Να κάνει αυθόρμητα τραγουδιστούς διαλόγους.
- γ) Να μιμείται ζώα και να ζωντανεύει χαρακτήρες.

**Συναισθηματικοί στόχοι
που πηγάζουν από τις δραστηριότητες
της Μουσικοκινητικής Αγωγής**

Μέσα από το τραγούδι, τη χρήση οργάνων, την κίνηση, την ακρόαση και τον αυτοσχεδιασμό είναι δυνατόν να επιτευχθούν οι πιο κάτω συναισθηματικοί στόχοι από το παιδί:

1. Μαθαίνει ν' αγαπά τη μουσική σαν τέχνη.
2. Εκφράζει το συναισθηματικό του κόσμο.
3. Μαθαίνει να βλέπει και να νοιώθει τον κόσμο με λεπτότητα και ευαισθησία.

4. Γνωρίζει και συνειδητοποιεί τον πολιτισμό και την κουλτούρα του τόπου του.
5. Γνωρίζει τα ήθη και έθιμα άλλων λαών και τα σέβεται.
6. Αποκτά επαφή και συνδέεται συναισθηματικά με τη δασκάλα.
7. Μαθαίνει να σέβεται τους άλλους και συμβάλλει στην ομαλή λειτουργία του μαθήματος και γενικά στη λειτουργία του σχολείου.
8. Έχει την ευκαιρία για δημιουργική έκφραση, απαραίτητη προϋπόθεση για μια ισόρροπη προσωπικότητα.
9. Μαθαίνει να ζει σε κλίμα φιλίας και κατανόησης.
10. Μαθαίνει να δέχεται ορισμένους κανόνες και περιορισμούς και να επικοινωνεί με τα άλλα παιδιά.
11. Σέβεται τη δημιουργική δουλειά των άλλων.
12. Ασκείται στον αυτοέλεγχο και αυτοπειθαρχία.
13. Αποκτά αυτοπεποίθηση μέσα από την επιτυχία.
14. Αποκτά θετική στάση έναντι της μουσικής της δικής του χώρας ή ξένης.
15. Μαθαίνει να είναι μέλος της ομάδας και σέβεται τα δικαιώματα των άλλων μελών.
16. Μαθαίνει να περιμένει τη σειρά του υπομονετικά.
17. Αποκτά αυτογνωσία.
18. Υπακούει στις οδηγίες της δασκάλας.
19. Νοιώθει ευχαρίστηση μέσα από τις μουσικές δραστηριότητες.
20. Κοινωνικοποιείται μέσα από τις ομαδικές εργασίες.

ΑΚΜΙΤ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. «Το πρώτο βιβλίο της Μουσικής»
Μετάφραση Τρισεύγενης Καλοκύρη
Εκδόσεις ΝΤΟ-ΡΕΜΙ
2. «Το Παιδικό Τραγούδι»
Ανδρέα Χαραλάμπους
Εκδόσεις Γκούτεμπεργκ
3. «Μουσικοπαιδαγωγικά»
Ανδρέα Χαραλάμπους
Εκδόσεις Νάκας
4. «Τραγουδώ και γυμνάζομαι»
Μ. Κυνηγού - Φλάμπουρα
Εκδόσεις Ερμής
5. «Κρουστά»
Μ. Κυνηγού - Φλάμπουρα
Εκδόσεις Νάκας
6. «Τα πρώτα μου τραγούδια»
Αγ. Καψάσκη
Εκδόσεις Καψάσκη
7. «Ας μάθουμε ν' αγαπάμε τη Μουσική»
Hermann Regner
Εκδόσεις Dian Books

8. «Μουσικοθεραπεία»
David Ward
Εκδόσεις Νικολαΐδης
9. «Πειραματισμοί στον ήχο»
Gertrud Meyer-Denkman
Εκδόσεις Νικολαΐδης
10. «Δημιουργική μουσική αγωγή για τα παιδιά μας»
Λένιας Σέργη
Εκδόσεις Gutenberg
11. «Μέθοδοι διδασκαλίας της Μουσικής»
Πολύβιου Ανδρούτσου
Εκδόσεις Νικολαΐδης
12. «Δόνια Χελιδόνια»
Πολυξένης Μαλέυ
Εκδόσεις Νάκας
13. «Η Χαρά της Μουσικής»
Εκδόσεις Πατάκη
14. «Η ψυχολογία της μουσικής»
Εκδόσεις ΘΥΜΑΡΙ
15. «Στο ζωολογικό κήπο»
Μαριόρας και Θανάση Εξαρχόπουλου
Εκδόσεις ΑΙΟΛΟΣ

7. ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΜΕ ΑΠΛΑ ΥΛΙΚΑ

Οι κατασκευές μουσικών οργάνων με υλικά που συνήθως βρίσκουμε στον άμεσο περίγυρο, είναι ένα διδακτικό αντικείμενο ενταγμένο στην ιδέα του συστήματος Orff. Με τις κατασκευές τα παιδιά: (α) αναπτύσσουν κινητικές δεξιότητες, (β) οξύνουν την φαντασία τους, (γ) μαθαίνουν τη χρήση απλών λειτουργικών εργαλείων, καθώς και την οικονομία στα υλικά που μας δίνει η φύση. Επιπλέον απλές έννοιες της φυσικής γίνονται εύκολα κατανοητές από τα παιδιά, αφού, κατασκευάζοντας τα διάφορα όργανα, εφαρμόζουν τα δεδομένα της ακουστικής. Το ύψος, η ένταση, η χροιά (ηχόχρωμα), όπως επίσης και οι χορδές, οι ανοιχτοί και κλειστοί ηχητικοί σωλήνες είναι τα εφαρμοσμένα πειράματα της φυσικής στο χώρο της μουσικής.

Πολλές φορές, η εμπλοκή του οικογενειακού περιβάλλοντος μπορεί να μας φανεί πολύ χρήσιμη. Ξυλουργοί, σιδηρουργοί, υδραυλικοί, κεραμίστες κτλ. μπορούν να μας προμηθεύσουν τα άχρηστα γι' αυτούς υλικά ή ακόμα και να τα προετοιμάσουν. Μπορούν επίσης να μας δώσουν πληροφορίες για τη χρήση των εργαλείων και για τις ιδιαιτερότητες των υλικών.

Πριν ξεκινήσουμε να κατασκευάζουμε κάποια όργανα με τα παιδιά, θα πρέπει, απαραίτητα, να έχουμε πρώτα ερευνήσει τις κατασκευαστικές δυσκολίες και τα σφάλματα που μπορούν να παρουσιαστούν κατά τη διάρκεια της κατασκευής. Ακόμα πρέπει να ξέρουμε και τα εργαλεία που θα χρειαστούμε και τον τρόπο χειρισμού τους. Τέλος, ας έχουμε υπόψη ότι παρά τις ακριβείς οδηγίες και τη γνώση της συγκεκριμένης κατασκευής, μπορεί να παρουσιαστούν προβλήματα που να οφείλονται στα υλικά ή στα εργαλεία.

Ίσως να μην έχουμε στη διάθεσή μας τα συγκεκριμένα υλικά που χρειάζονται, αλλά παρόμοια, οπότε θα πρέπει να δοκιμάσουμε τη διαφορετική τους συμπεριφορά. Μπορεί ακόμα να βρούμε πιο βελτιωμένα υλικά που να μας διευκολύνουν περισσότερο.

Ένα μουσικό όργανο που γίνεται από τα ίδια τα παιδιά τους δημιουργεί τη διάθεση να μάθουν να το χρησιμοποιούν. Η δεκτικότητά τους αυξάνεται και η δημιουργική τους συμμετοχή στο μάθημα της Μουσικής γίνεται πιο ουσιαστική. Γι' αυτό, κατά την προετοιμασία του μαθήματος θα πρέπει να σκεφτούμε και το πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Ένα μουσικό παιχνίδι, ένα τραγούδι που συνοδεύεται από κάποιο ρυθμικό *ostinato* ή κάποιες ρυθμικές ασκήσεις θα βοηθήσουν το παιδί να νιώσει καλύτερα το όργανο που έφτιαξε και να προσεγγίσει τη μουσική, γνωρίζοντας όχι μόνο τον ήχο (όργανο) αλλά και πώς χρησιμοποιείται (μουσική).

Το σχολείο σιγά σιγά αποκτά ένα βασικό εξοπλισμό από ρυθμικά όργανα, τα οποία μπορούν να πλαισιώσουν τα όργανα που τυχόν υπάρχουν ή εκείνα που θα αγοραστούν.

Ο κατάλογος των οργάνων που ακολουθεί είναι ενδεικτικός για ένα ξεκίνημα των παιδιών ηλικίας 8 με 10 χρονών και πάνω. Πηγές για την κατασκευή μουσικών οργάνων με «απλά και άχρηστα υλικά» αποτελούν:

1. Φωτογραφίες από εξώφυλλα δίσκων παραδοσιακής μουσικής.
2. Περιγραφές οργάνων από άρθρα εφημερίδων, περιοδικών κτλ.
3. Ιστορικά βιβλία σχετικά με την εξέλιξη των οργάνων.
4. Ειδικά βιβλία κατασκευής μουσικών οργάνων.
5. Η παρατήρηση μουσικών οργάνων από εκθέσεις μουσείων ή καταστημάτων, καθώς και από συναυλίες και ερμηνευτές.

Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι τα παραδοσιακά όργανα των διαφόρων λαών είναι πιο εύκολο να μας δώσουν ερεθίσματα για κατασκευές. Αλλά και η παρατήρησή μας θα πρέπει να γίνεται με το σκοπό να επισημάσουμε ποια είναι τα απαραίτητα μέρη του οργάνου που συμμετέχουν στην παραγωγή του ήχου και φυσικά με τη σκέψη ότι οι κατασκευές θα γίνουν κατά κύριο λόγο από τα παιδιά.

Τα βασικά εργαλεία που θα χρειαστούν για τις κατασκευές των οργάνων που ακολουθούν είναι τα εξής:

1. Πριόνι μικρό (σέγα).
2. Δράπανο χειρός.
3. Τρυπάνια 3-6 χιλιοστών.
4. Μικρό σφυρί.
5. Ψαλίδι.
6. Αστέρι που ανοίγει τρύπες σε δέρμα.
7. Μαχαίρι με ανταλλακτικές λάμες.
8. Εργαλείο κοπής μεταλλικών σωλήνων (προαιρετικό.)
9. Μαρκασμός και μολύβι.
10. Μέτρο.
11. Λίμες διάφορες (για ξύλο, μέταλλο).

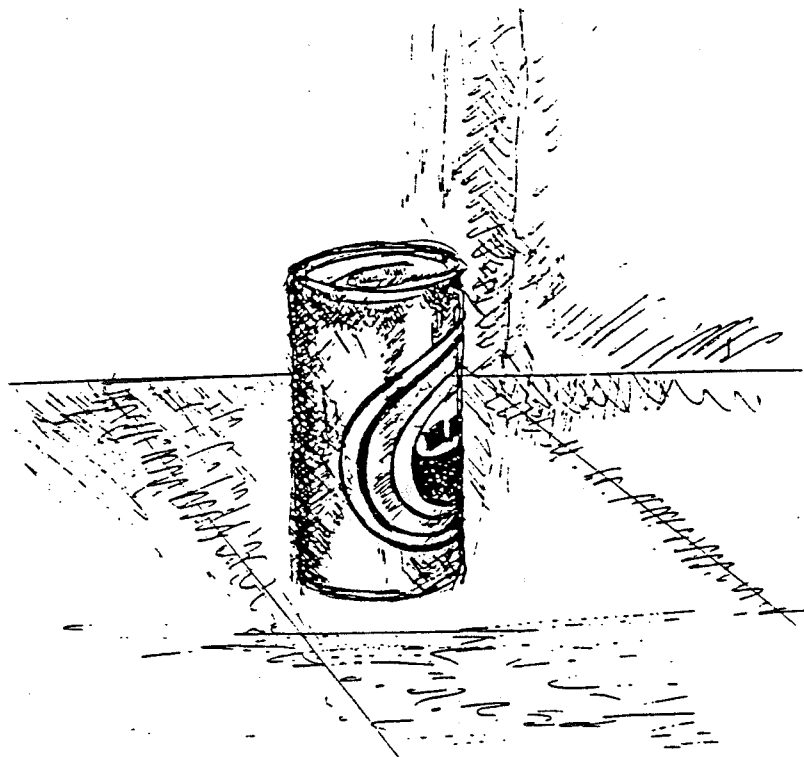
7.1 Ιδιόφωνα

7.1.1 Κουδουνίστρες (Rattles)

Είναι τα **ιδιόφωνα** όργανα που ο ήχος τους παράγεται με κρούση μικρών αντικειμένων είτε μέσα στο σώμα του οργάνου είτε έξω από αυτό, συνήθως σκληροί αποξηραμένοι σπόροι, μικρά χαλίκια ή μικρά κοχύλια. Αν τα αντικείμενα αυτά βρίσκονται μέσα στο όργανο συγκαταλέγονται στην οικογένεια της μαράκας (maracas). Αν βρίσκονται έξω, συγκαταλέγονται στην οικογένεια της καμπάσα (cabasa). Όλα τα ιδιόφωνα αυτού του είδους παράγουν ήχο, σείοντάς (κουνώντας) τα.

α. Κουτιά από αλουμίνιο

Κουτιά από αναψυκτικά ή μπίρες, μέσα στα οποία βάζουμε μικρή ποσότητα αποξηραμένων σπόρων, χαλικάκια, σκάγια ή οποιοδήποτε τέτοιου είδους υλικό.

β. Θήκες για αυγά.

Ένα ζεύγος μεταλλικές ή πλαστικές θήκες για αυγά, στις οποίες βά-
ζουμε μικρή ποσότητα από τα αντικείμενα που αναφέρθηκαν παραπάνω.
Ενώνουμε τη μία θήκη με την άλλη και τις κολλάμε με μονωτική ταινία.

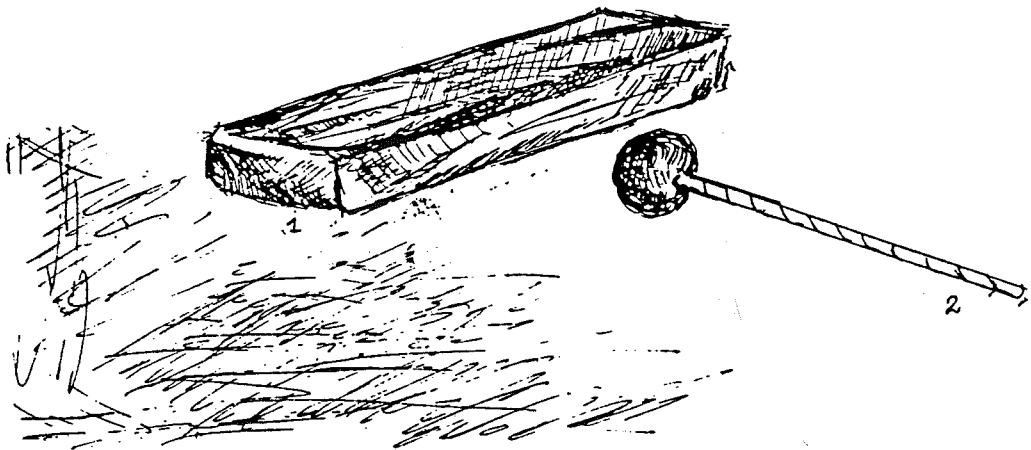

7.1.2 Κασετίνα (Woodblocks)

Ιδιόφωνα όργανα, στα οποία ο ήχος παράγεται όταν τα χτυπάμε με σκληρές μπαγκέτες (χτυπητήρια).

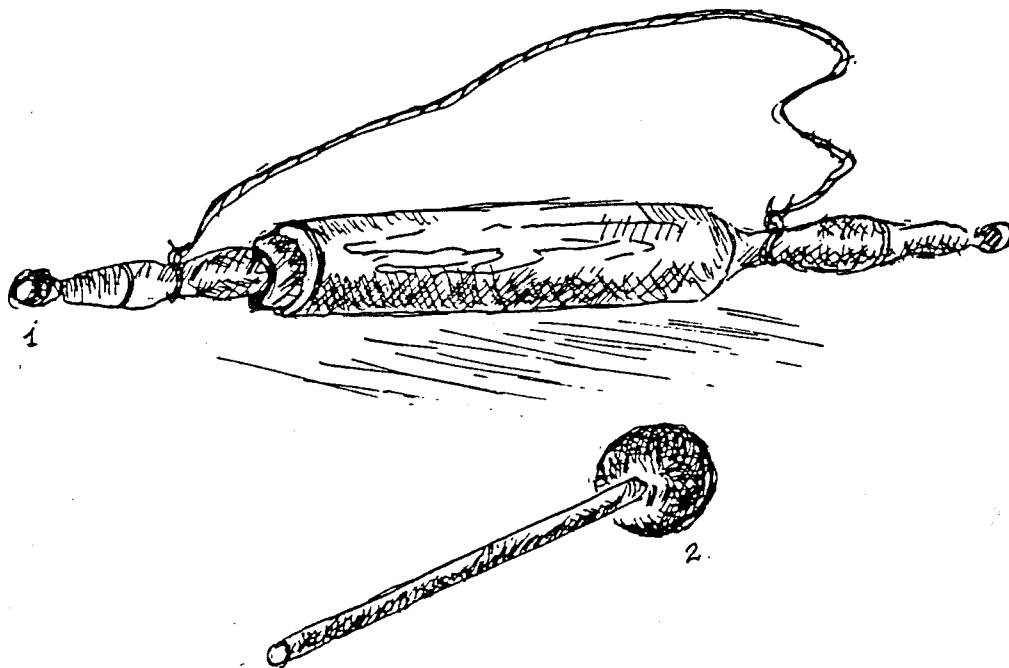
α. Σκληρό ξύλο

Ένα κομμάτι σκληρό ξύλο παραλληλόγραμμο μικρών διαστάσεων (από 10 μέχρι 20 εκατοστά μήκος, 4 μέχρι 7 εκατ. πλάτος και 2 με 3 εκατ. πάχος). Για την μπαγκέτα θα χρειαστούμε μια ξύλινη χάντρα (από κομπολόι, κοσμήματα κτλ.) και 3-4 ξυλάκια από σουβλάκι, στα οποία θα στερεώσουμε τη χάντρα και θα τα τυλίξουμε με μονωτική ταινία ή χρωματιστή κορδέλα.

β. Κόπανος κουζίνας (για φύλλο)

Παλιός κόπανος που τον κρεμάμε με σπάγγο από τις δυο του άκρες και τον χτυπάμε με σκληρή μπαγκέτα. Ο ήχος του θυμίζει το ξύλινο σήμαντρο των μοναστηριών.

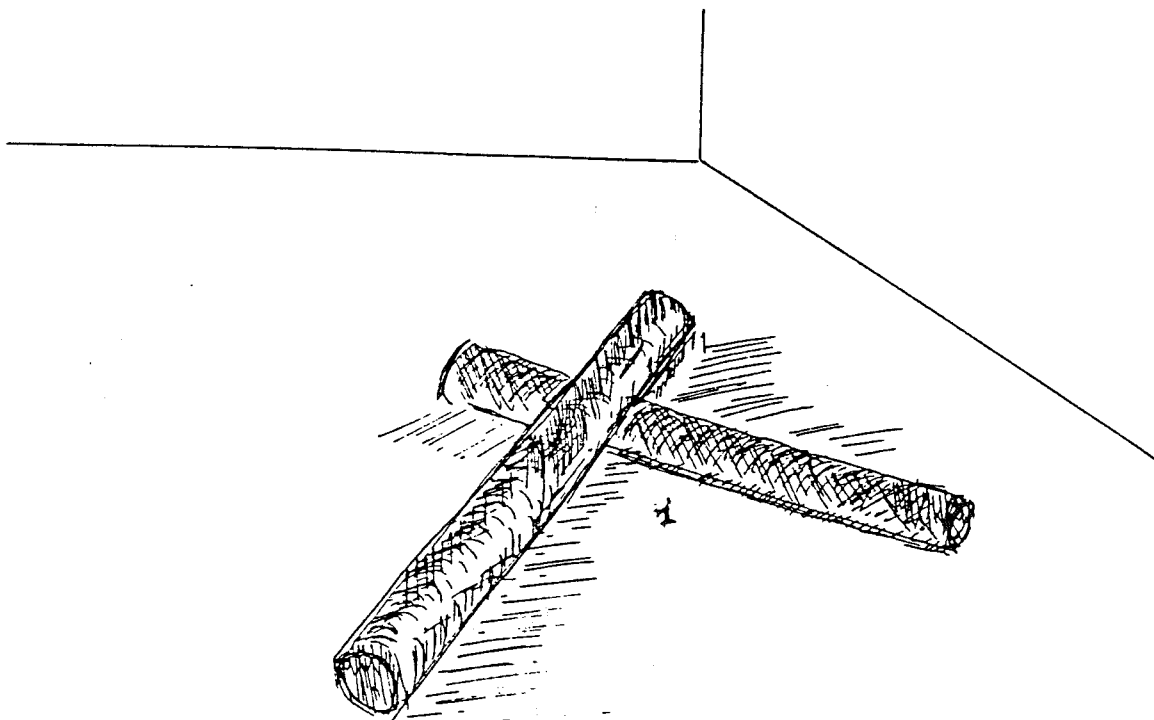

7.1.3 Claves (Ξυλάκια)

Ζεύγος ιδιοφώνων, που ο ήχος παράγεται με κρούση του ενός πάνω στο άλλο.

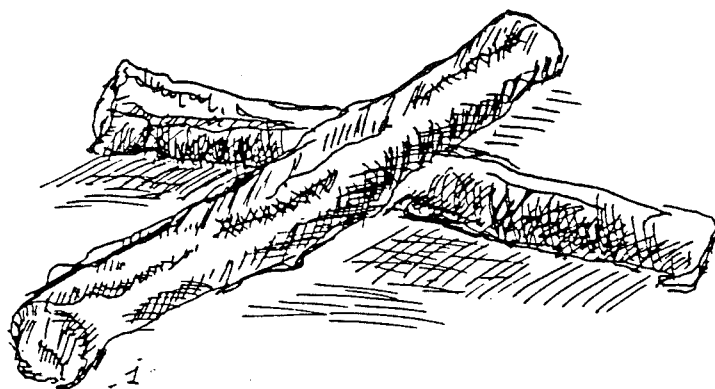
α. Σκουπόξυλο ή καβύλια.

Από παλιό σκουπόξυλο ή καβύλια, διαμέτρου 18-22 χιλιοστών, κόβουμε με ένα πριόνι δύο claves μήκους 15-18 εκατοστών. Το ένα χέρι κρατάει το ένα ξυλάκι ακίνητο με την παλάμη να σχηματίζει ηχείο, ενώ με το άλλο χέρι χτυπάμε το ακίνητο, κρατώντας το άλλο ξυλάκι.

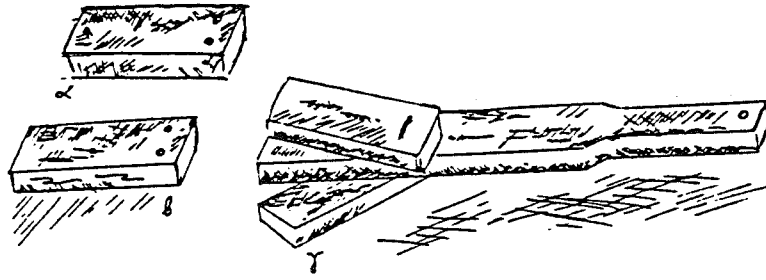
β. Ξερά κλαδάκια από σκληρό ξύλο

Ενδιαφέρον έχουν και οι κλάβες που κατασκευάζονται από κλαδάκια ανάλογων με τα παραπάνω διαστάσεων. Τα κλαδιά αυτά πρέπει να είναι από σκληρό ξύλο (οξυά), χωρίς τον εξωτερικό φλοιό.

7.1.4 Κρόταλα

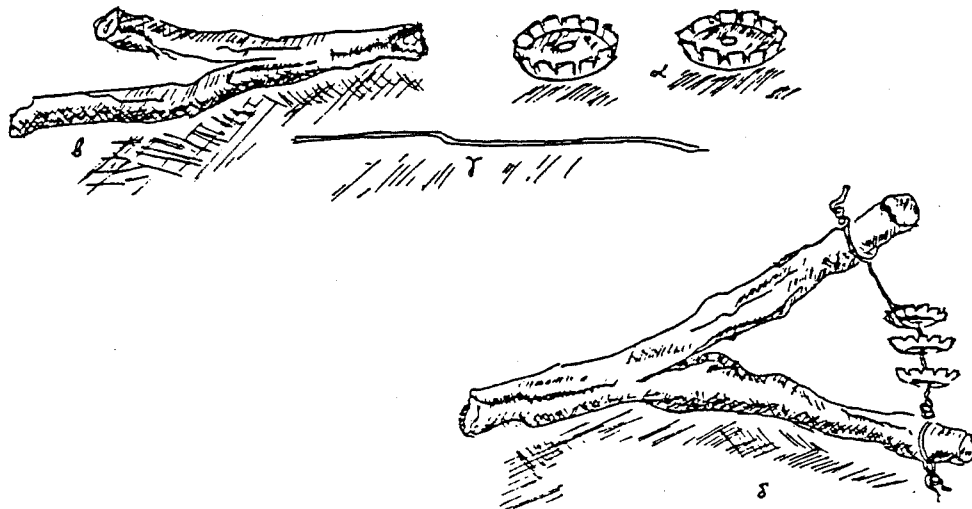
Η ελληνική απάντηση στις ισπανικές καστανιέτες. Για την κατασκευή τους απαιτούνται δύο σανιδάκια 8 με 10 εκατοστά μήκος και 3 με 4 εκατ. πλάτος. Χρειάζεται ακόμη ένα σανιδάκι-στέλεχος ίδιου πλάτους και μήκους 18 με 20 εκατ. Κάνουμε από δυο τρύπες στο κάθε σανιδάκι στα σημεία (α) και (β). Κατόπιν περνάμε ένα σπάγγο (όχι από συνθετικό υλικό) και τα δένουμε χαλαρά, ώστε να μπορούν τα μικρά σανιδάκια να χτυπούν πάνω στο στέλεχος. Ο ήχος παράγεται με απότομες κινήσεις, κρατώντας τα κρόταλα από το στέλεχος.

7.1.5 Σείστρο

α. Χρειαζόμαστε μια διχάλα από κλαδί σε σχήμα Υ (για σφεντόνα), καπάκια από αναψυκτικά και λίγο σύρμα. Αφαιρούμε από τα καπάκια τα πλαστικά που υπάρχουν στην εσωτερική τους μεριά και με ένα καρφί τους κάνουμε μια τρύπα στη μέση (α).

Δένουμε το σύρμα (γ) στον ένα βραχίονα της διχάλας (β), περνάμε μερικά καπάκια από το σύρμα και δένουμε την άλλη του άκρη στον άλλο βραχίονα, αφού τεντώσουμε το σύρμα όσο μπορούμε περισσότερο. Επαναλαμβάνουμε την ίδια διαδικασία μια ή δυο φορές, ανάλογα με το μέγεθος της διχάλας. Το σείστρο παίζεται, κουνώντας προς την μεριά των στελεχών της διχάλας.

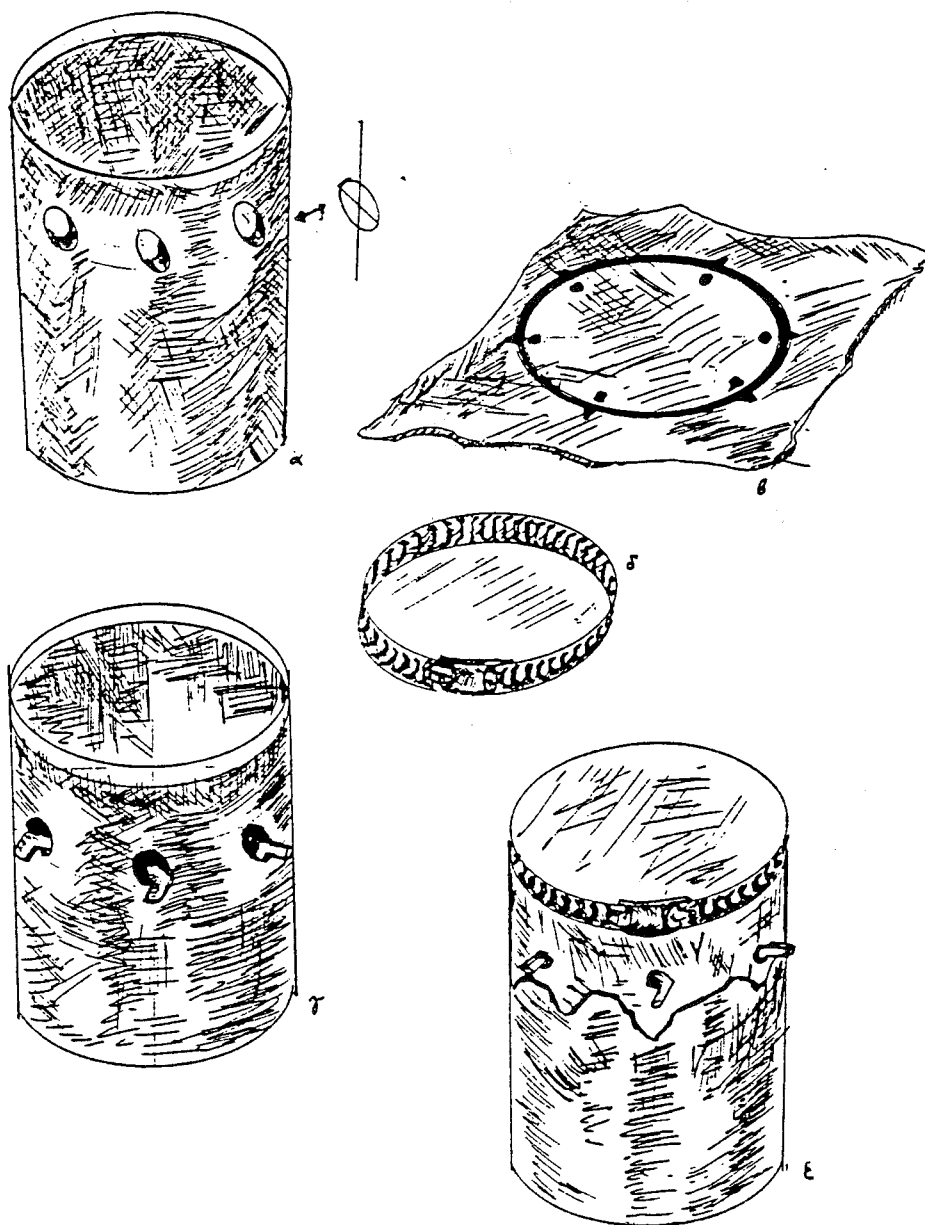

7.2 Μεμβρανόφωνα

7.2.1 Τύμπανα

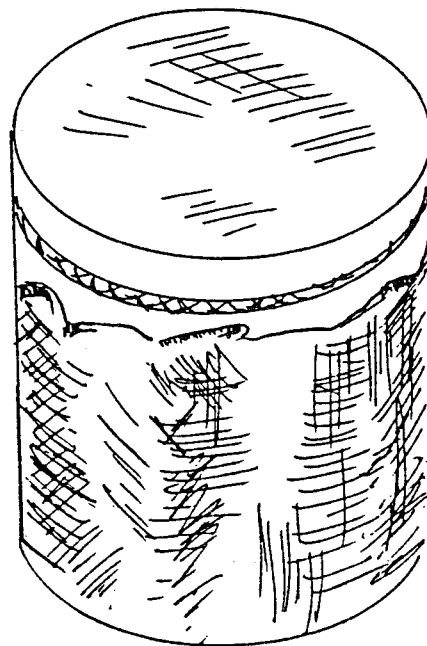
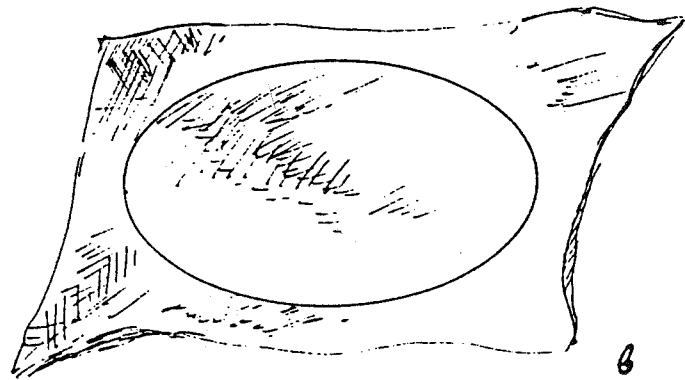
α. Σωλήνες υδρορροής και σαμπρέλα αυτοκινήτου

Ξυλόκαρφα και κολάρο για την ένωση των σωλήνων. Κάνουμε 5 με 6 τρύπες, ανάλογα με τη διάμετρο του σωλήνα, με μια μικρή κλίση. (α) Κατόπιν σχεδιάζουμε την περίμετρο του σωλήνα στη σαμπρέλα και κόβουμε απ' αυτήν έναν κύκλο. (β) Σημειώνουμε τα σημεία όπου έχουμε ανοίξει τις τρύπες και σε απόσταση 1 εκατοστό περίπου πάνω στον κύκλο και ανοίγουμε τις τρύπες με το αστέρι. (γ) Βάζουμε από ένα ξυλόκαρφο σε κάθε τρύπα του σωλήνα και περνάμε από τα ξυλόκαρφα τις τρύπες της σαμπρέλας, ακολουθώντας αντιδιαμετρική πορεία. (δ) Αφού περάσουμε όλες τις τρύπες στα ξυλόκαρφα, περνάμε το κολάρο από πάνω (ε), για να διαρκέσει η κατασκευή μας πιο πολύ.

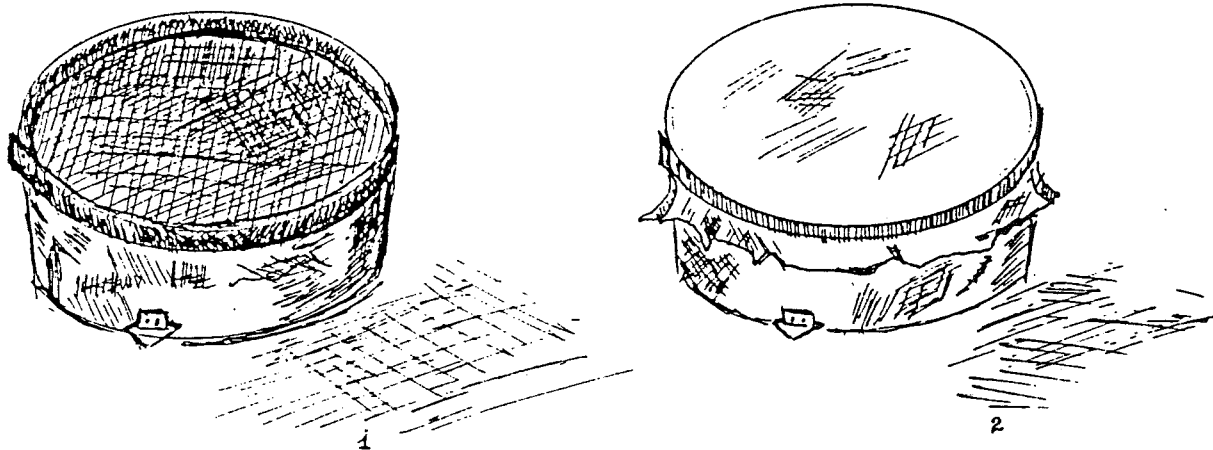
β. Σωλήνες υδρορροής και δέρμα.

Θα χρειαστούμε πλαστικό σωλήνα υδρορροής, δέρμα με διάμετρο 2-3 εκατ. μεγαλύτερη από τη διάμετρο του σωλήνα, βενζινοκόλλα και λίγο γυαλόχαρτο. Μουσκεύουμε το δέρμα σε νερό, τουλάχιστον για 10 λεπτά. Με το γυαλόχαρτο «αγριεύουμε» τη μια μεριά του σωλήνα περίπου 1 εκατ. από την άκρη (α). Βάζουμε κόλλα στο μέρος που έχουμε γυαλοχαρτίσει και αφήνουμε την κόλλα να στεγνώσει λίγο. Κατόπιν στεγνώνουμε το δέρμα από τα νερά με ένα πανί ή με χαρτί κουζίνας και βάζουμε κόλλα στα σημεία που θα έρθει σε επαφή με το σωλήνα. Αφού στεγνώσει η κόλλα, πιέζουμε στο σημείο εκείνο το δέρμα πάνω στο σωλήνα όπου υπάρχει η κόλλα, ακολουθώντας και εδώ διαμετρικά αντίθετη πορεία. Δένουμε σφιχτά τα σημεία επαφής και αφήνουμε το τύμπανο να στεγνώσει για τουλάχιστον 24 ώρες μακριά από ζέστη και ήλιο.

γ. Κόσκινο και δέρμα

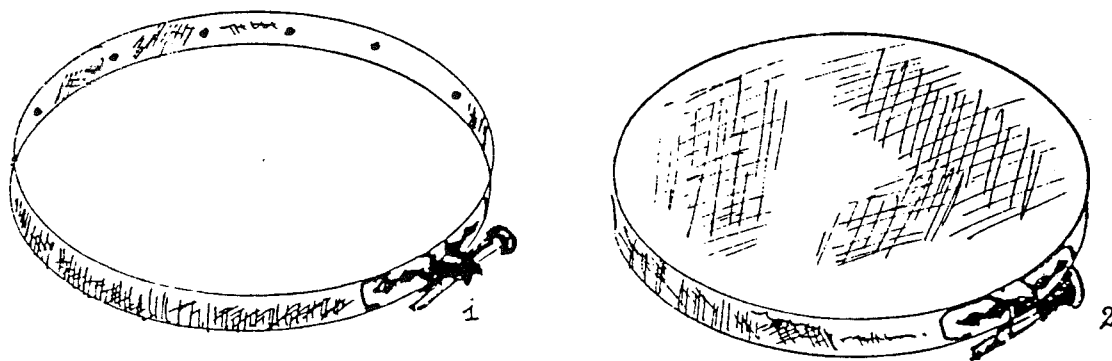
Μπορούμε να φτιάξουμε τύμπανο, χρησιμοποιώντας ένα παλιό ξύλινο κόσκινο. Ξεκαρφώνουμε το στεφάνι που συγκρατεί τη σίτα. Βάζουμε το δέρμα σε νερό να μουλιάσει. Βάζουμε κόλλα στο τελάρο στο σημείο που ήταν το στεφάνι. Στη συνέχεια κάνουμε ό,τι και παραπάνω. Αφού κολλήσουμε το δέρμα, καρφώνουμε μερικά καρφάκια στο στεφάνι, εκεί που ήταν καρφωμένο. Αφήνουμε 24 ώρες να στεγνώσει.

Τα πιο πάνω τύμπανα παίζονται βασικά με την παλάμη ή τα δάχτυλα. Πειραματιστείτε στη διαφορετική ποιότητα του ήχου, χτυπώντας τη μεμβράνη απότομα, όταν το χέρι σταματά πάνω στη μεμβράνη, όταν ξύνουμε τη μεμβράνη με τα νύχια κτλ.

δ. Τελάρο κεντήματος και δέρμα.

Η πιο εύκολη από τις κατασκευές **μεμβρανόφωνων οργάνων**. Το τελάρο πρέπει να είναι ξύλινο και με βίδα. Ξεβιδώνουμε τη βίδα, βάζουμε λίγη κόλλα στο εσωτερικό στεφάνι και στο δέρμα, το οποίο έχουμε μουσκέψει σε νερό και το έχουμε σκουπίσει. Κατόπιν προσαρμόζουμε το δέρμα στο εσωτερικό στεφάνι και βάζουμε το εξωτερικό, σφίγγοντας σιγά-σιγά και ταυτόχρονα τεντώνουμε το δέρμα. Το αφήνουμε 24 ώρες να στεγνώσει. Παίζεται βασικά με μπαγκέτες (βλ. woodblock).

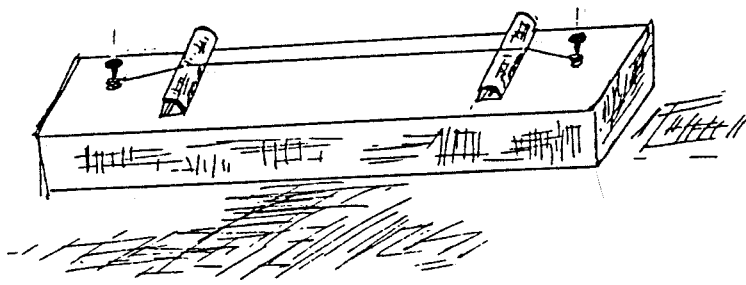

7.3 Χορδόφωνα

Οποιαδήποτε και αν είναι η μορφή ενός εγχόρδου και οσοδήποτε εξελιγμένο και αν είναι, όλα προέρχονται από το μουσικό τόξο, δηλ. μια χορδή τεντωμένη πάνω σ' ένα ξύλο. Ο ήχος στα **χορδόφωνα** παράγεται: με κρούση (από μπαγκέτες, όπως στο σαντούρι ή από μηχανισμό, όπως στο πιάνο), με τριβή (με δοξάρι, όπως στο βιολί, λύρα Πόντου) και με νύξη (από πένα ή τα δάχτυλα, όπως στην κιθάρα, στο μπουζούκι, στην άρπα).

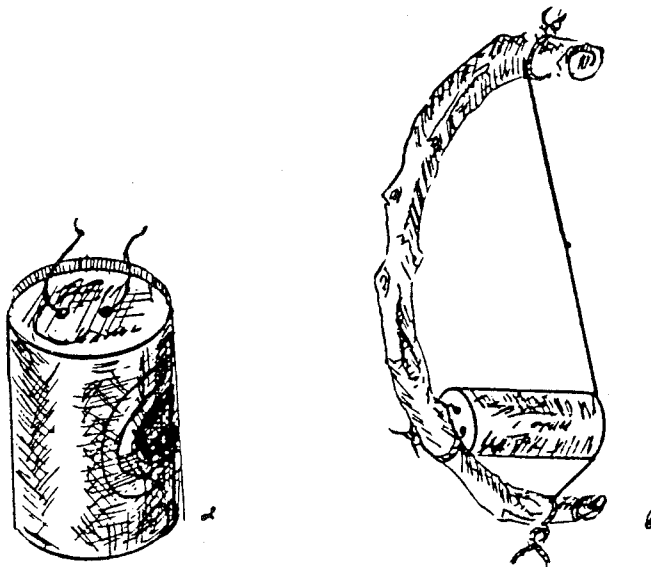
α. Μονόχορδο

Σε οποιαδήποτε ξύλινη επιφάνεια και αν τεντώσουμε μια χορδή μπορούμε να φτιάξουμε ένα μονόχορδο όργανο. Θα μας χρειαστούν μια χορδή μεταλλική, δύο καρφάκια, για να στερεώσουμε τη χορδή και δύο μικρά ξυλάκια για καβαλάρηδες που θα μπουν στις δύο άκρες της χορδής κοντά στα καρφάκια (α).

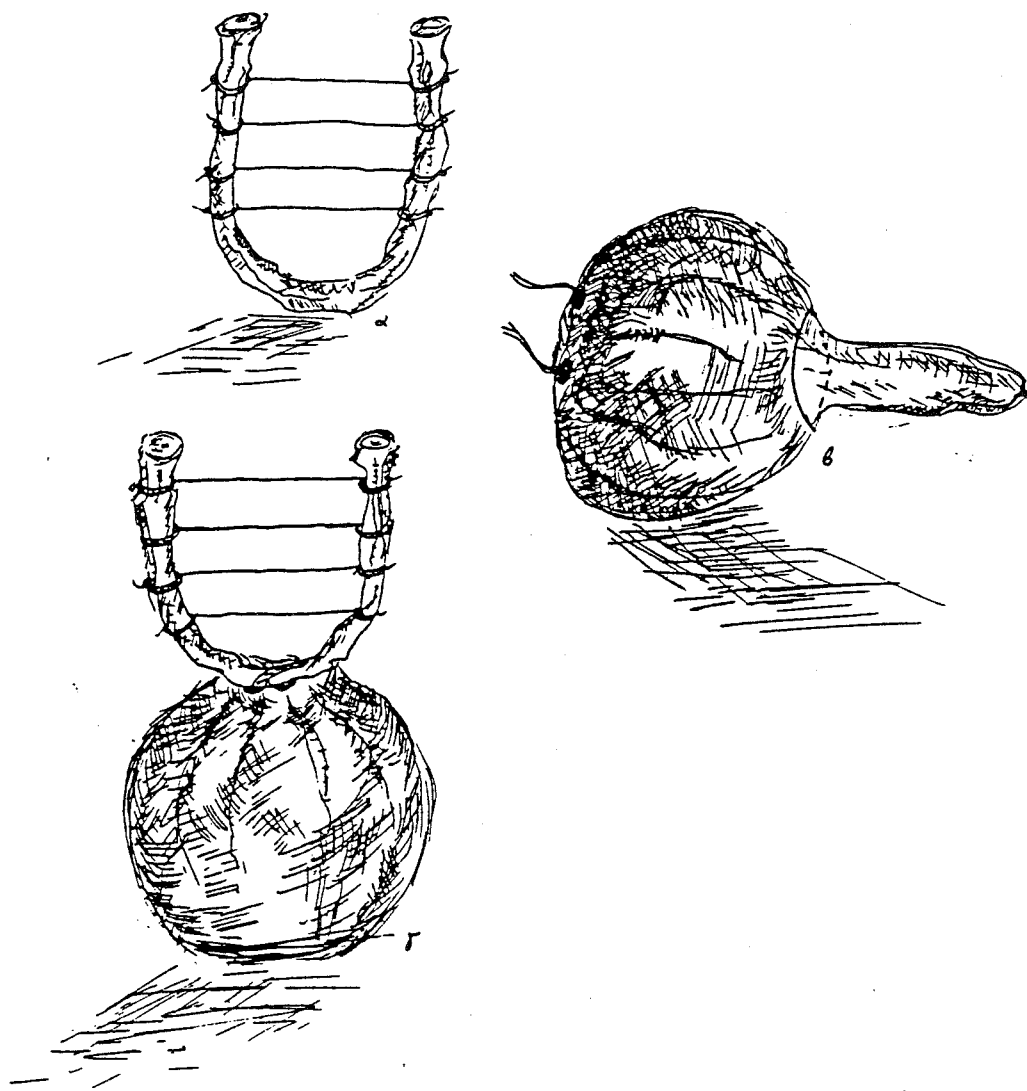
β. Bierimbau

Ένα κλαδί 1-1,5 μέτρο που δεν πρέπει να είναι τελείως ξερό, ένα κουτί από αναψυκτικό, ένα κομμάτι σύρμα λίγο μεγαλύτερο από το κλαδί και ένα μικρό κομμάτι σύρμα. Με ένα καρφί ανοίγουμε δύο τρύπες στη μια μεριά του κουτιού και περνάμε το μικρό κομμάτι σύρμα (α). Δένουμε το υπόλοιπο σύρμα στις δύο άκρες του κλαδιού με τρόπο ώστε το κλαδί να είναι λυγισμένο ελαφρά και το σύρμα πολύ τεντωμένο. Κατόπιν δένουμε το κουτί στο κλαδί και το στριμώνουμε στη μια άκρη ανάμεσα από το σύρμα και το κλαδί (β). Παιζεται με ένα ξυλάκι που το χτυπάμε πάνω στη χορδή.

γ. Άρπα.

Σε ένα χλωρό κλαδί δένουμε μεταλλικές χορδές, έτσι ώστε το κλαδί να είναι λυγισμένο και να σχηματίζει ένα U. Στη συνέχεια παίρνουμε μια αποξηραμένη κολοκύθα (φλάσκα), κόβουμε το πάνω μέρος και την καθαρίζουμε. Ανοίγουμε δύο τρύπες στη βάση της και περνάμε ένα σπάγγο. Βάζουμε λίγη ξυλόκολλα στη βάση της κολοκύθας και στη βάση του U και τα δένουμε σφιχτά. Αφήνουμε την κόλλα μέχρι να στεγνώσει και παίζουμε με τα δάχτυλα.

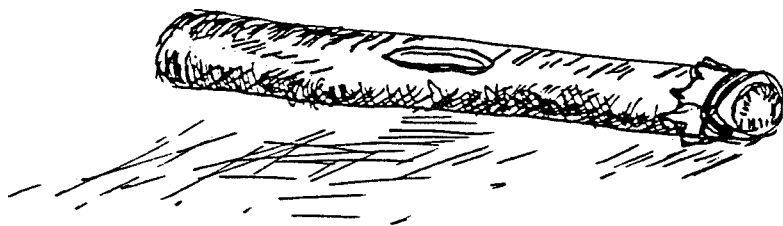

7.4 Αερόφωνα

α. Νουνουρα (Kazoo)

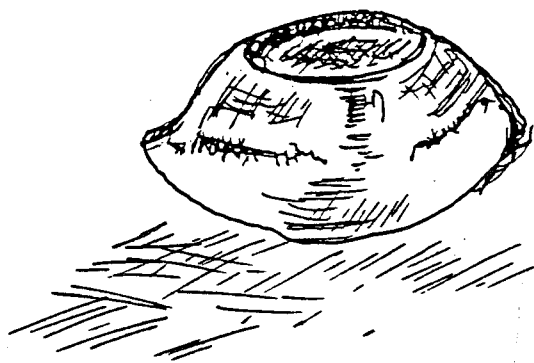
Ένα κομμάτι καλάμι με 16-20 cm. μήκος και 15-20 mm. διάμετρο. Αν είναι δυνατόν το καλάμι να είναι χωρίς κόμπους ενδιάμεσα. Σε περίπτωση που υπάρχει κόμπος θα πρέπει να ανοιχτεί με ένα αιχμηρό εργαλείο (ένα καρφί ή μία λίμα). Στη μέση περίπου του καλάμιού ανοίγουμε μία τρύπα διαμέτρου 20 mm. περίπου. Κόβουμε ένα μικρό κομμάτι λεπτό νάυλον

διαμέτρου 4 εκατ. και κλείνουμε με αυτό το ένα άκρο του καλαμιού, στερεώνοντάς το με ένα λάστιχο. Φροντίζουμε να μην είναι ούτε πολύ σφιχτό ούτε πολύ χαλαρό. Για να παιχτεί δε φυσάμε αλλά «μουρμουρίζουμε» στη μεσαία τρύπα κάποιο τραγούδι.

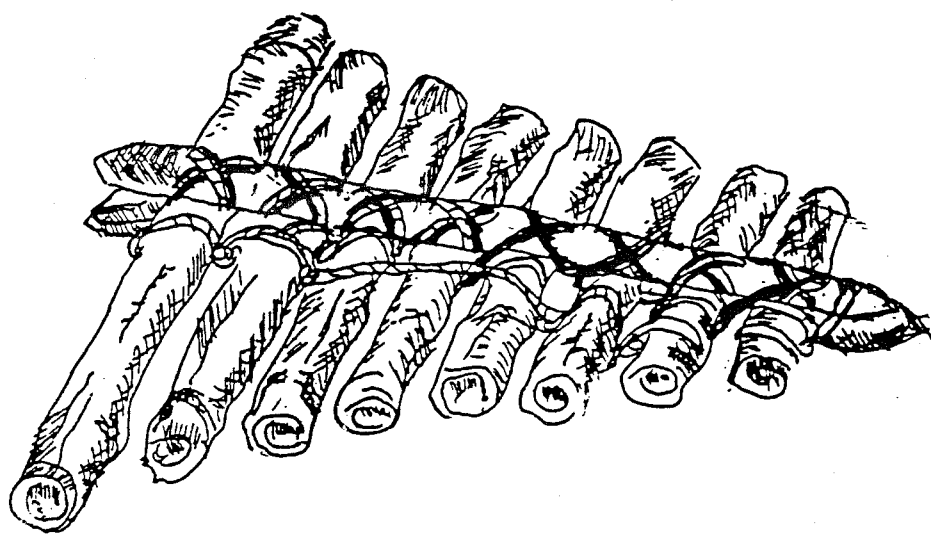
β. Σφυρίχτρα.

Κουκούτσι από βερύκοκο, στο οποίο ανοίγουμε τρύπα, τρίβοντας τη μια μεριά πάνω σε μια πέτρα. Κατόπιν με ένα καρφάκι αδειάζουμε τη ψύχα από μέσα. Φυσάμε στην τρύπα, όπως σε ένα μπουκάλι.

γ. Αυλοί του Πάνα

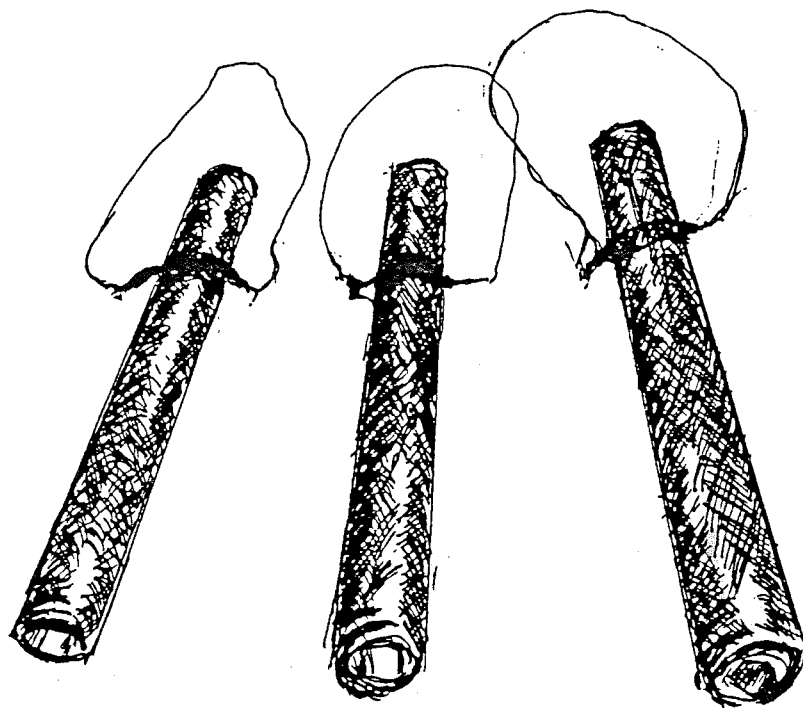
Κομμάτια από καλάμια κλειστά στη μία άκρη από τον κόμπο. Το κούρδισμα εξαρτάται από το διαφορετικό μήκος του καλαμιού. Όσο μεγαλύτερες οι διαστάσεις του καλαμιού, τόσο βαρύτερος ο παραγόμενος φθόγγος. Φυσάμε όπως σε ένα μπουκάλι στο ανοιχτό μέρος.

7.5 Καμπάνες

α. Σωλήνες μεταλλικοί

Από οποιοδήποτε είδος μεταλλικών σωλήνων μπορούμε να φτιάξουμε καμπάνες με πολύ ενδιαφέροντα ηχοχρώματα. Όσο μεγαλύτεροι είναι οι σωλήνες τόσο βαρύτερο και πιο πλούσιο ήχο βγάζουν. Παίζονται με μπαγκέτες που τις φτιάχνουμε όπως στα "woodblock" με τη διαφορά ότι προσθέτουμε ένα αυτοκόλλητο αφρολέξ στο κεφάλι της μπαγκέτας, για να βγάλουμε πιο μαλακό ήχο.

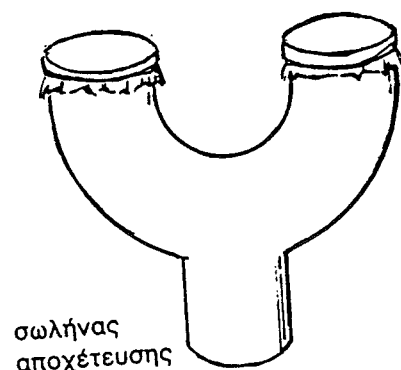
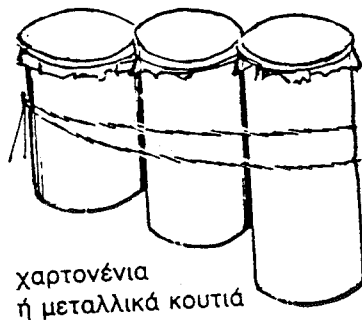
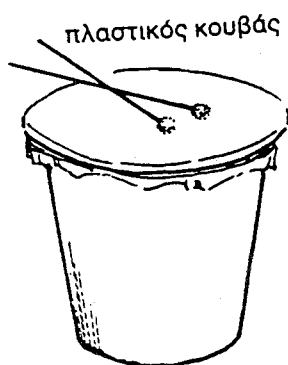
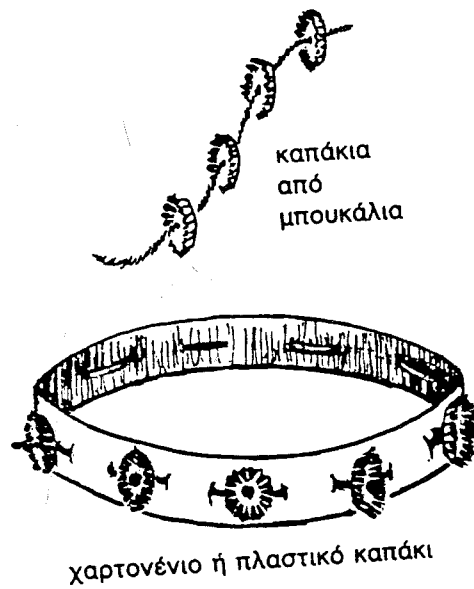
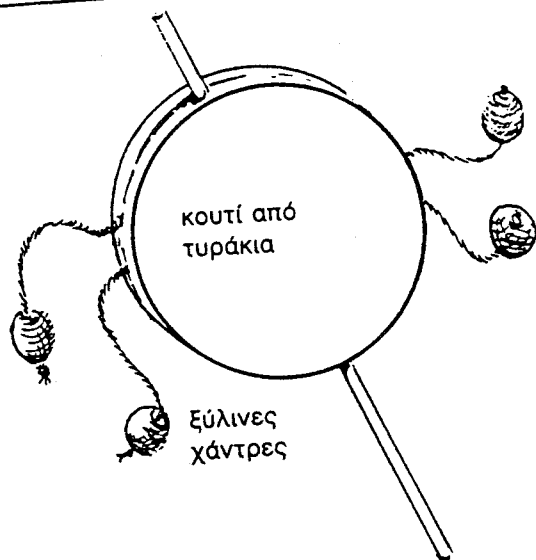

Οι σωλήνες μπορούν να στηριχτούν με δύο τρόπους: τους ακουμπάμε πάνω σε ένα κομμάτι αφρολέξ ή τους κρεμάμε από μια βάση. Για τη δεύτερη περίπτωση θα πρέπει να κάνουμε τα εξής: Κρατάμε με τα δυο μας δάχτυλα το σωλήνα στο 1/3 του μήκους του και τον χτυπάμε με την μπαγκέτα. Αν ο ήχος διακόπτεται πολύ σύντομα, μεταφέρουμε τα δάχτυλά μας λίγο προς τα πάνω. Σε κάποιο σημείο θα ακούσουμε τον ήχο να διαρκεί πολύ. Αυτό είναι και το σημείο που μπορούμε να δέσουμε με κολλητική ταινία ένα σπάγγο, για να κρεμάσουμε το σωλήνα.

- νού του ένα μοτίβο. Ο ρυθμός μεταφέρεται στον πρώτο και ελέγχεται η πι-
στή απόδοσή του.
- Τα νήπια σε κύκλο. Στο κέντρο η νηπιαγωγός. Όταν η νηπιαγωγός τραγου-
δά απαλά, τα νήπια την πλησιάζουν. Όταν τραγουδά δυνατά, απομακρύνο-
νται, επανερχόμενα στην αρχική τους θέση.
 - Τα νήπια χορεύουν απλούς δημοτικούς χορούς.
 - Αυτοσχεδιάζουν, κινούμενα στο ρυθμό ενός κλασικού μουσικού έργου.
 - Με σωματική έκφραση μπορούν να επενδυθούν όλες οι μουσικές κατασκευ-
ές, όπως προαναφέραμε, καθώς και πολλά μουσικά παιχνίδια.

Κατασκευές απλών αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων*

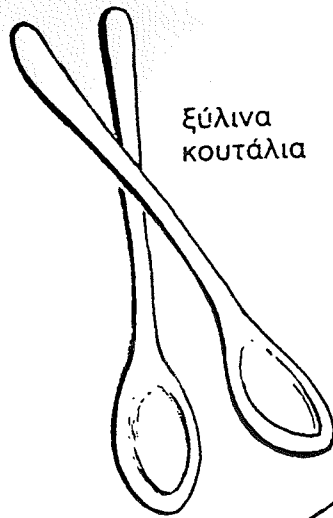
Ντέφι και τύμπανο

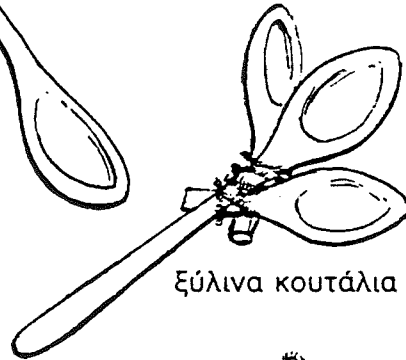
Η μεμβράνη μπορεί να είναι από πλαστικό, νάιλον, δέρμα ή λάστιχο μπαλονιού.
Τη δένουμε σφιχτά με σπάγκο.

* «Προτάσεις και ιδέες», από τις σημειώσεις της Παυλίνης Λιάτσου και της Αγγ. Σλάβικ, στο σεμινάριο «μουσικοκινητικής αγωγής» του Υπουργείου Παιδείας (Ανάβυσσος 1989).

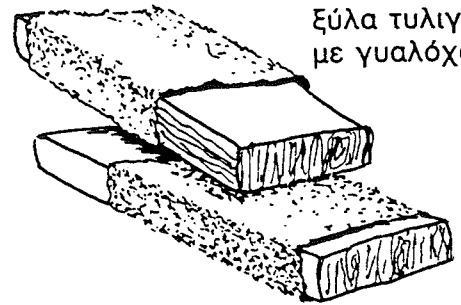
Κλικ-κλακ και κριτς-κρατς

ξύλινα
κουτάλια

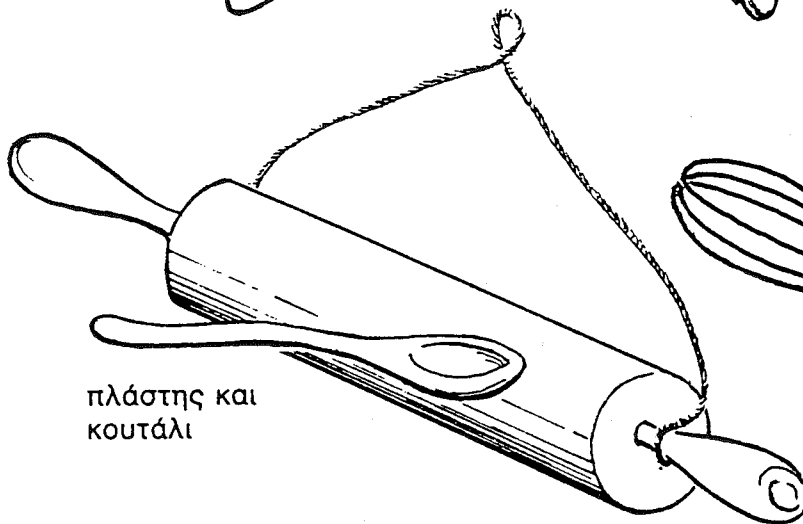
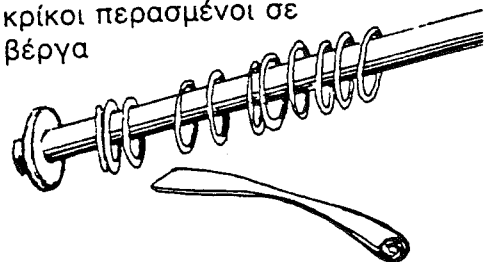

ξύλινα κουτάλια

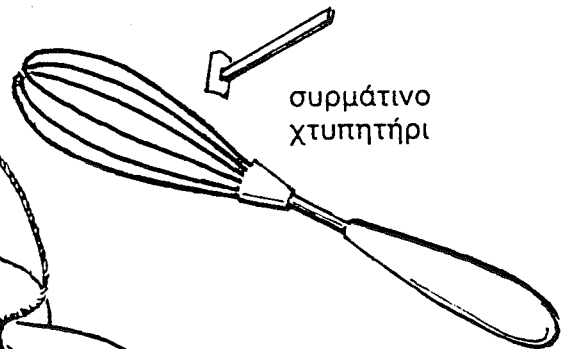

ξύλα τυλιγμένα
με γυαλόχαρτο

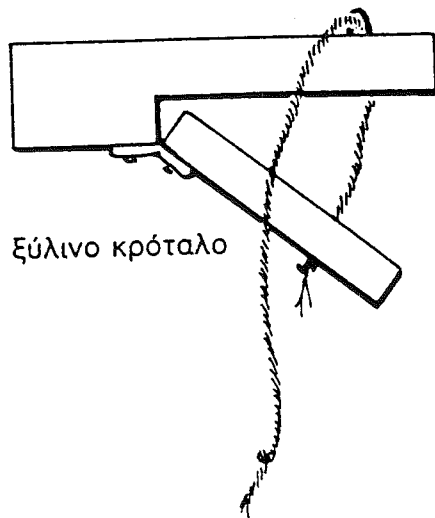
κρίκοι περασμένοι σε
βέργα

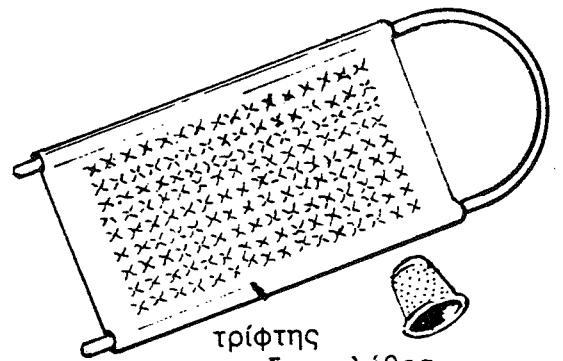
πλάσσης και
κουτάλι

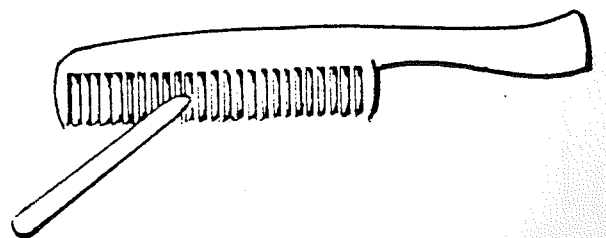
συρμάτινο
χτυπητήρι

ξύλινο κρόταλο

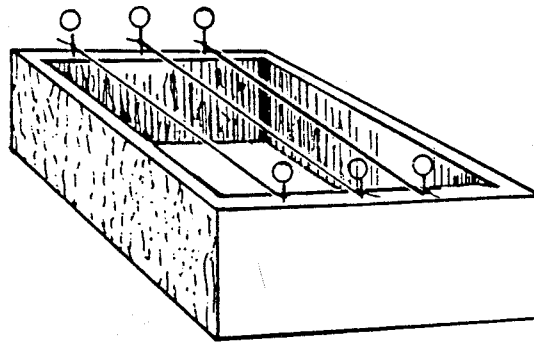
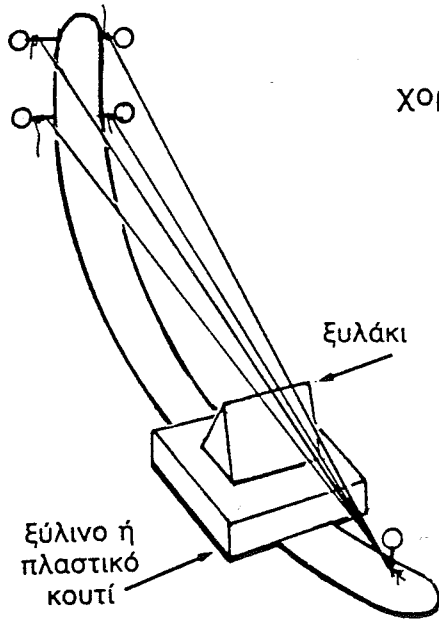

τρίφτης
και δαχτυλήθρα

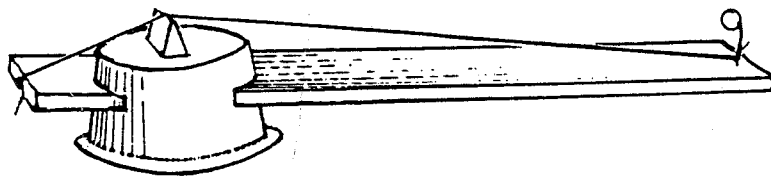
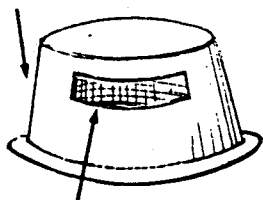

Έγχορδα

χορδές από πετονιά ή λεπτό σύρμα

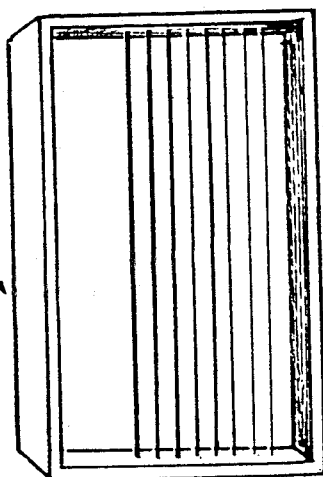

κουπάκι από γιαούρτι ή παγωτό

κόβουμε ένα άνοιγμα ώστε να περάσει το ξύλο

ξύλινο πλαίσιο

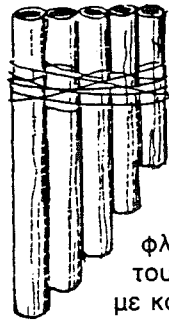

πλαστικός υδραυλικός σωλήνας

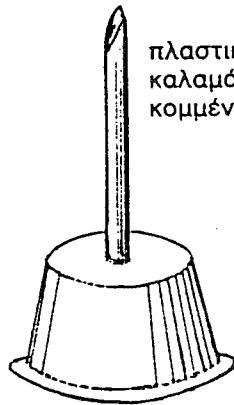

χορδές από πετονιά
(διαφορετικό πάχος δίνει ποικιλίες ύψους)

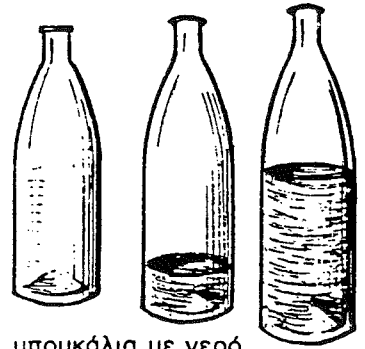
Πνευστά όργανα

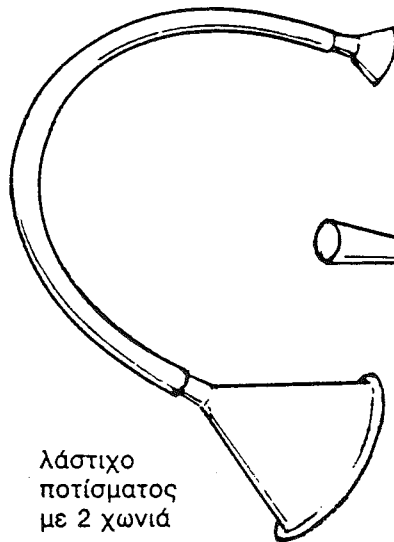
φλογέρα
του Πάνα
με καλάμια

πλαστικό
καλαμάκι
κομμένο

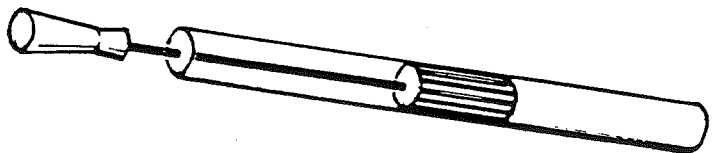

μπουκάλια με νερό

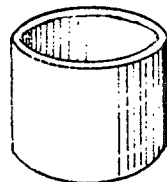

λάστιχο
ποτίσματος
με 2 χωνιά

κομμένο
χωνί

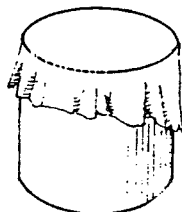

τρόμπα ποδηλάτου

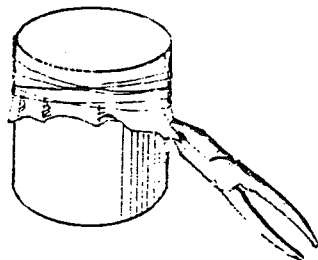
Τύμπανο

Ένας σωλήνας από πολύ χοντρό χαρτόνι ή μεταλλικός. Δέρμα ή λάστιχο ή χοντρό πλαστικό. Βάζουμε γύρω γύρω κόλλα (Ατλακόλ).

(Αφού το δέρμα μείνει στο νερό μερικές ώρες).

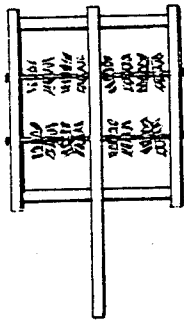
Τοποθετούμε το βρεγμένο δέρμα ή το λάστιχο ή το πλαστικό, τεντωμένο, επάνω στο σωλήνα.

Το δένουμε σφιχτά και το τραβάμε να τεντώσει ακόμη πιο πολύ.

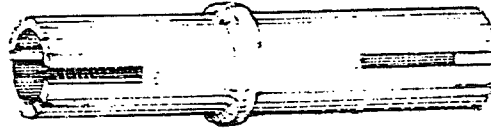
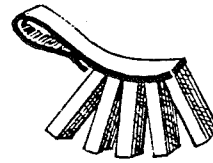

Σήστρα
Καρφώνουμε στο ξύλο δεξιά και αριστερά πώματα μεταλλικά μπουκαλιών. (Να μην είναι σφιχτά).

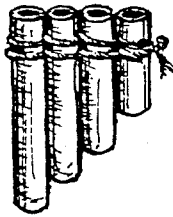

Το ίδιο με ξύλινο πλαίσιο, για περισσότερη στερεότητα και ασφάλεια.

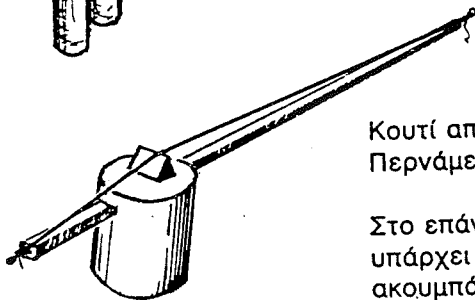
Ξυλάκια στο ίδιο μέγεθος. Στο επάνω μέρος με Ατλακόλ κολλάμε ένα γερό πανί ή δέρμα.

Καλάμι μπαμπού
Το μήκος δεξιά και αριστερά από τον κόμπο είναι διαφορετικό. Κτυπάμε τις δυο πλευρές με ένα ξυλάκι. Παράγεται διαφορετικός ήχος.

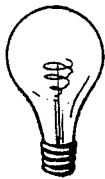

Καλάμια σε διαφορετικό μέγεθος (κλειστά από κάτω) δεμένα μεταξύ τους.

Κουτί από στρογγυλή κονσέρβα. Περνάμε ένα ξύλο.

Στο επάνω μέρος της κονσέρβας υπάρχει ένα κομμάτι ξύλου, όπου ακουμπά η χορδή.

Μαράκα

Λάμπα φωτισμού χαλασμένη.

Την καλύπτουμε με αρκετά στρώματα από λουρίδες εφημερίδας με Ατλακόλ. Όταν στεγνώσει καλά, τη χτυπάμε για να σπάσει το γυαλί που θα παράγει τον ήχο, όταν την κουνάμε.

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΟΚΙΝΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ-ΣΥΣΤΗΜΑ ORFF

Απόσπασμα από κείμενο της κ. Πολυξένης Χατέυ

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ORFF

Το "Σύστημα Orff" είναι δημιούργημα του γερμανού συνθέτη Carl Orff (1895-1982) που είναι γνωστός στο πλατύ κοινό κυρίως από το έργο του "Carmina Burana". Άλλα έργα του είναι το "Catulli Carmina", "Triumfi di Afrodite", οι όπερες "Η Εξυπνη", "Το Φεγγάρι" κ.α. Επίσης ο Orff μελοποίησε την "Αντιγόνη" και τον "Οιδίποδα Τύρανο" του Σοφοκλή σε μετάφραση του Holderlin και τον "Προμηθέα Δεσμώτη" του Αισχύλου επάνω στο αρχαίο ελληνικό κείμενο. Το τελευταίο του έργο "De Temporum Fine Comoedia", μια μεγαλόπρεπη σκηνική δημιουργία με εσχατολογικό περιεχόμενο δόθηκε το 1973 στο φεστιβάλ του Ζάλτσμπουργκ, σε παγκόσμια πρεμιέρα, με διευθυντή ορχήστρας τον Κάραγιαν.

Είναι επομένως ο Orff μια εξέχουσα φυσιογνωμία στον κόσμο της μουσικής σύνθεσης.

Αλλά δεν είναι μόνο αυτό, είναι και ένας εμπνευσμένος παιδαγωγός που έχει νιώσει καλά, πως η πυραμίδα, για να έχει ψηλή κορφή, πρέπει να έχει πλατειά βάση, πως για να υπάρξει δηλαδή μουσική καλλιέργεια, πρέπει να υπάρχει πλατειά μουσική παιδεία. Και δημιούργησε το σύστημα που φέρει το όνομά του! ORFF-SCHULWERK, και που ο υπότιτλός του είναι "Μία βασική μουσική και κινητική αγωγή".

Ηδη η μέθοδος DALCROZE και τα άλλα συναφή συστήματα ρυθμικής είχαν ενώσει τη μουσική με την κίνηση, για όφελος της μουσικής και ρυθμικής αγωγής.

Ο Orff όμως προχώρησε πιο πέρα! Ονόμασε το σύστημά του SCHULWERK δηλ. "Έργο για σχολεία" υποδηλώνοντας μ'αυτό, ότι μια τέτοια αγωγή, βασισμένη στην ένωση μουσικής, κίνησης και λόγου θα έπρεπε να ενσωματώνεται και να παίρνει κεντρική θέση στην γενική αγωγή του παιδιού. Δεν βλέπει δηλ. ο δημιουργός του το σύστημα αυτό σαν μια επί μέρους μουσική ή κινητική αγωγή, αλλά σαν βάση κάθε αγωγής που θέλει να διατηρήσει την ενότητα ψυχής, πνεύματος και σώματος και δεν επιδιώκει να δημιουργήσει ένα μονόπλευρα αναπτυγμένο, νοοκρατικό, ορθολογιστικό αυριανό άνθρωπο.

Μια τέτοια θέση δεν είναι καινούργια. Την έχει διατυπώσει πριν δυόμισι χιλιάδες χρόνια ο Πλάτων και λίγο-πολύ όλοι οι μεγάλοι παιδαγωγοί. Οι Pestalozzi, Froebel, Montessori, Herbert Read κ.α., έχουν τονίσει, ότι τέτοιες αρχές θα μπορούσαν να βοηθήσουν αποτελεσματικά τη γενική παιδεία.

Σε τί συνίσταται τώρα το Σύστημα Orff;

Η βάση του είναι η ίδια που έχει διατυπώσει ο Pestalozzi: Με το παιδί, από το παιδί, για το παιδί. Ο Orff επαλήθευσε δηλ. με το αλάθητο ένστικτο του καλλιτέχνη τη βασική αυτή ιδέα του μεγάλου παιδαγωγού: Η αυτενέργεια, η υπεύθυνη δράση και η πρωτοβουλία, η ένταξη του παιδιού σε ομάδες και σύνολα αλλά και η διεύθυνση αυτών, ο αυτοσχεδιασμός σαν μέσο ανάπτυξης της φαντασίας και μαζί μ'αυτά η αισθητική καλλιέργεια, όλα αυτά, εφαρμόζονται στο Σύστημα Orff πραγματικά με το παιδί, από το παιδί, για το παιδί.

Θεμέλιο του συστήματος είναι ο ρυθμός. Ο ρυθμός του ήχου, της κίνησης, του λόγου. Τα τρία αυτά, μουσική, κίνηση, λόγος, είναι σαν τρία κλαδιά που βγαίνουν από το ίδιο κορμό. Μη ξεχνάμε άλλωστε, ότι ο αρχαίος όρος "μουσική" εσήμαινε ακριβώς την ένωση των τριών αυτών στοιχείων.

Ο Ορφ για να δώσει βοηθήματα στους μελετητές και δασκάλους του συστήματός του, εξέδωσε πέντε τεύχη με τραγούδια, με κομμάτια ασκήσεις συμπλήρωσης μελωδιών, ασκήσεις ρυθμική, λεκτικές, ανάπτυξης μουσικών θεμάτων, και γενικά ύλη, που δίνει ευκαιρία για μουσικό, λεκτικό και κινητικό αυτοσχεδιασμό. Παρόμοια τεύχη έχουν εκδοθεί και σε πολλές άλλες χώρες όπως Η.Π.Α., Αγγλία, Γαλλία, Καναδά, Ολλανδία, Γαλλία, Τσεχοσλοβακία, Ιαπωνία με τοπική εκάστοτε μουσική και λεκτική πρώτη ύλη.

Εκτός από αυτά τα τεύχη που αποτελούν τον κορμό της διδακτικής ύλης του Συστήματος Ορφ, έχουν εκδοθεί, εννοηστρομμένα πάντα με τα ίδια όργανα, πολλά μικρά τεύχη με τραγούδια και χορούς διαφόρων εθνών (Βραζιλίας, Πορτογαλίας, Γαλλίας, Αγγλίας, Σουηδίας, Ιαπωνίας, Ελλάδας κ.α., επιμέλεια και εννοηστρομση Πολυξένης Ματεύ), που δίνουν στα παιδιά όλου του κόσμου την ευκαιρία να γνωρίσουν έμπρακτα και βιωματικά τη μουσική και τους χορούς άλλων λαών.

Ένα βιβλίο της Gunild Keetman με τον τίτλο "ELEMENTARIA" κατατοπίζει για το κινητικό υλικό που μπορεί να μεταχειριστεί ο δάσκαλος.

Τα βοηθήματα αυτά είναι απαραίτητα για κάθε δάσκαλο Συστήματος Ορφ, μεγάλο ρόλο όμως στο μάθημα παίζει η φαντασία και πρωτοτυπία του δασκάλου καθώς και ο αυτοσχεδιασμός του παιδιού. Μόλις εξοικειωθούν τα παιδιά λίγο με τα όργανα και ελευθερώσουν το σώμα τους, τους δίνονται μελωδικά, ρυθμικά, κινητικά ή λεκτικά στοιχεία (μοτίβα) για να πλάσουν, να δημιουργήσουν μόνα τους μικρές φόρμες. Εφαρμόζεται δηλ. και εδώ αυτό που είναι γενικά παραδεγμένο στην παιδαγωγική: Η δημιουργική συμμετοχή του παιδιού είναι απαραίτητη για τη σωστή αφομοίωση της ύλης. Έτσι το μάθημα δεν γίνεται στατικό, δοσμένο εκ των προτέρων, αλλά είναι πάντα καινούργιο για τα παιδιά και τα οδηγεί σε αυθόρμητη συμμετοχή. Τα παιδιά αφομοιώνουν αβίαστα όλα τα στοιχεία της μουσικής: Κλίμακες, διαστήματα, μέτρα, ρυθμούς, αρμονικές συνηχήσεις, δυναμικές αυξομειώσεις, φραστική κλπ. Μαθαίνουν να κινούνται ελεύθερα, αρμονικά, ή να υποτάσσουν την κίνησή τους σ'ένα δοσμένο ρυθμό, εξοικειώνονται με το χώρο και μαθαίνουν να εκφράζονται με το σώμα τους. Επίσης ευαισθητοποιούνται οι αισθήσεις τους (ακοή, όραση, αφή) και καλλιεργείται η ικανότητά τους για συγκέντρωση καθώς και για γρήγορες και σωστές αντιδράσεις.

Στο κεφάλαιο του λόγου έρχονται σ'επαφή με λαϊκά ή λογοτεχνικά κείμενα, μαθαίνουν να τα τονίζουν και να τα χρωματίζουν σωστά, τα συνοδεύουν με όργανα και κίνηση που βρίσκουν τα ίδια, και έτσι δημιουργούνται συχνά μέσα στην τάξη μικρά "δρώμενα".

Είναι λοιπόν το Σύστημα Ορφ μια μύηση του παιδιού στη μουσική (χωρίς εξαντλητική μελέτη ενός οργάνου, που συνήθως όταν μεγαλώσει το παιδί το εγκαταλείπει) με σύγχρονη καλλιέργεια της κινητικότητάς τους και του αισθητηρίου του για την ομορφιά του λόγου. Δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να αναπτύξει τις σωματικές και πνευματικές του ικανότητες, το καλλιέργει αισθητικά και το βοηθάει να καταπολεμήσει τα συμπλέγματά του και τη συστολή του και να ολοκληρώσει την προσωπικότητά του.

Πρέπει ακόμα να αναφέρω ότι το Σύστημα Ορφ βρήκε πολύ αποτελεσματική εφαρμογή στα τυφλά, τα κωφάλαλα και τα απροσάρμοστα παιδιά, καθώς και για ένα κλάδο της ιατρικής που διαδίδεται όλο και περισσότερο, ιδίως για τα

ψυχικά νοσήματα, την μουσικοθεραπευτική.

Συμπερασματικά λοιπόν θα ήθελα να τονίσω τα εξής: Το Σύστημα Ορφ δεν επιδιώκει να είναι ένα καρύκειμα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, δηλ. το να μαθαίνουν μερικά επίλεκτα παιδιά να παίζουν κομμάτια με την ορχήστρα Ορφ, και να κάνουν εντύπωση στις σχολικές επιδείξεις. Είναι μια παιδαγωγική θέση. Δεν αποτελείται στα εξαιρετικά ταλέντα, αποτελείται στο παιδί γενικά.

Για κάθε παιδαγωγό, που αντιμετωπίζει υπεύθυνα τα σημερινά τεράστια προβλήματα της παιδείας, το Σύστημα Ορφ μπορεί να γίνει ένας πολύτιμος συνεργάτης. Μπορεί να βοηθήσει στο να πλάσουμε ανθρώπους, που να έχουν ελεύθερα κορμιά, δεκτικότητα για τις αισθητικές μορφές, δημιουργική φαντασία και πρωτοτυπία στη σκέψη, για να μπορέσουν, δίχως να ερημώσει η ψυχή τους να ζήσουν στον αυριανό κόσμο, που μοιάζει πως όλο και περισσότερο θα υποτάσσεται στη μηχανή και θα δημιουργεί αλλοτρίωση του ανθρώπου.

Γ'. ΛΥΡΑ ΠΟΝΤΟΥ

Ἡ ποντιακή λύρα, ὁ κεμεντζές, διαφέρει ἀπὸ τὴν κρητικὴ λύρα καὶ κατὰ τὸ σχῆμα καὶ κατὰ τὸν τρόπο πού παράγεται ὁ ἦχος. Ὁ κεμεντζές εἶναι στενόμακρος. Τὸ μῆκος του εἶναι 50-57 ἐκ., τὸ πλάτος του στὸ κάτω μέρος 10 ἐκ. καὶ στὸ ἐπάνω 6 ἐκ., τὸ δὲ βάθος (ὑψος τοῦ ἡχείου) 3,5 ἐκ. Τὸ καπάκι κατασκευάζεται ἀπὸ ξύλο «τάζι» (πεύκου), τὸ δὲ πίσω μέρος (ἢ πλάτη) ἀπὸ ξύλο κισσοῦ, τὸ δὲ τοξάρι ἀπὸ ξύλο ἐλιάς. Εἶναι τρίχορδη καὶ κουρντίζεται ὡς ἡ λύρα τῆς Κρήτης, μετὰ τὴν διαφοράν ὅτι στὸν κεμεντζέ ὁ ἐκτελεστής πατάει ἐπάνω στὶς χορδὲς τὰ δάχτυλα, ὅπως καὶ στὸ βιολί, καὶ πατάει ταυτόχρονα καὶ τὴ μεσαία πάντα χορδή. Ἔτσι δημιουργεῖται διαφωνία κατὰ τέταρτες ἢ πέμπτες, ἐνῶ στὴν κρητικὴ λύρα, ὅπως ἀναφέραμε, ὁ ἐκτελεστής ἀγγίζει τὶς χορδὲς ἀπὸ τὰ πλάγια.

Τὰ διάφορα μέρη τῆς ποντιακῆς λύρας εἶναι: τὸ κεφάλι, τὰ ὠτία (τὰ κλειδιά), ἡ γλώσσα ἢ σπαλέρι ἢ σπολέρι, ὁ καβάλος ἢ γαιδουρίτσα ἢ γαῖδαρος, ὁ κορδοκράτης ἢ παλικάρ³². Ἀπὸ τὶς τρεῖς χορδές, ἡ 1η λέγεται ζίλλ, ἡ 2η μεσαία καὶ ἡ 3η χαμπά. Τὰ ὠτία (τὰ κλειδιά) λέγονται ἐπίσης καὶ στραφάρια ἢ στριφτάλια ἐπίσης καὶ κουπάλιν (τό), κόλλοψ (ὄ) ἢ κόλλαβος.³³

Ὁ Βογιατζίδης, ἀναφέρει: «Ἐγχορδον μουσικὸν ὄργανον ὀνομαζόμενον σίλλυρο», γιὰ τὸ ὁποῖο ὅμως δὲ δίνει καμιά ἐπεξηγήση, δηλ. ἂν πρόκειται γιὰ ἄλλη ὀνομασία τῆς λύρας ἢ κανένα παραπλήσιο μουσικὸ ὄργανο³⁴.

Συνήθως, οἱ κεμεντζήδες εἶναι καὶ οἱ κατασκευαστὲς τῶν ὀργάνων τους, γι' αὐτὸ τραγουδοῦνε τὸν κεμεντζέ τους με πάθος, δίνοντας ταυτόχρονα καὶ πληροφορίες γιὰ τὴν κατασκευὴ του:

Ἡ κεμεντζέ μ' κοκκίμελο (δαμασκινιά) τὸ καπάκ' ἀλατένε (ἐλατο)

ἢ:

Ἡ κεμεντζέ μ' κοκκίμελο, τὸ τοξάρι μίλλερ³⁵.

ἢ ἀκόμη:

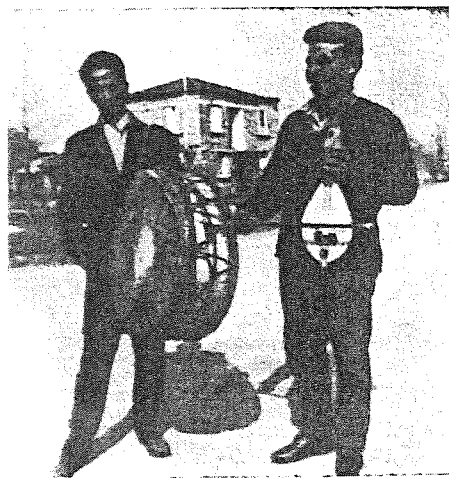
Ἡ λύρα ἀπὸ κοκκίμελο, τὸ τοξάρι ἀπὸ ἐλαίαν...

καὶ ὁ στερεὸς πόθος τοῦ Ποντίου λυρατζῆ εἶναι:

- ⊙ ιδιόφωνα ἢ ταυτόφωνα, κρητικὰ, κρητικὰ, γλύρα, ρασιές, κούτανα
 ⊙ χορδοφωνα, λαύτο, βιολί, κωνονόκι, γασσάφι
 ⊙ αερόφωνα πνευστό - καίτσα
 ⊙ μεμβρανόφωνα, ν
 ⊙ ἠλεκτροφωνα

υπό την επίδραση της ύπαρξη κάπου, είναι παρείσακτη. Παλαιότερα όμως φαίνεται πως ήταν διαδεδομένη σε όλον τον ελληνικό χώρο, και έχουμε γι' αυτά θετικές μαρτυρίες, όπως στα απομνημονεύματα του Θ. Κολοκοτρώνη: «Τὰ τραγούδια τὰ ἔκαμαν οἱ χωριάτες οἱ στραβοὶ μὲ τὶς λύρες. Τὰ τραγούδια ἦσαν ὕμνοι, ἡμερίδες στρατιωτικῆς». 29 Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Γ. Βλαχογιάννης ἀναφέρει: «Ὁ λυράρης ζητιάνος τῆς Ρούμελης ἔπαιζε τὴ λύρα καὶ τραγουδοῦσε... Ἡ λύρα τότε ἦταν τὸ μόνο ὄργανο τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιστῆ· βιολιά δὲν ὑπῆρχαν· τὰ τούμπανα μὲ τὸ ζουρνά (καραμούζα) ἦταν γύφτικα ὄργανα· ἀκολουθοῦσαν καὶ οἱ γύφτοι τὰ στρατόπεδα, μὰ παίζανε τὰ τραγούδια, δὲν τὰ λέγανε ποτέ» 30.

Στὴ Βουλγαρία ἡ θρακικὴ λύρα εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα Gadoulka, τὴν ὁποία μεταφράζει ὁ συγγραφέας στὴ γαλλικὴ μὲ τὴν ὀνομασία Rebec. Ἡ μικρὴ γκατούλκα εἶναι ὅμοια μὲ τὴ θρακικὴ λύρα καὶ ἔχει τὶς ἴδιες διαστάσεις: Μῆκος 40-45 ἐκ., πλάτος 13-15 ἐκ. Εἶναι τρίχορδη καὶ κουντίζεται La, Μί, La ἢ La, Re, La 31.

Εἰκ. 105. Λύρα Θράκης καὶ νταχαρές. Εἰκ. 106. Λύρα Θράκης καὶ νταούλι (1964). (Δράμα 1964).

πό τὸ
ρότερο
εγαλύ-
καὶ τὴ
λύρα 24.
γρήγο-
ρὸν τού-
ς, ἡχο-
υ, βιο-

γο πιδ
ουδιὰ ἡ
ρντι-
βάζουν
γίνεται

μισμένο
τόξου:

ἡ Μικρὰ
ὄργανο
ἔξυ
ἀριστε-
ὲ π λ ἡ-
λειψοει-
γάιδαν

Δωδε-
κιν πρό-
κ.ἀ.).
καὶ ἄν

6. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΚΗΣ ΟΡΧΗΣΤΡΑΣ

Η ορχήστρα είναι ένα σύνολο διαφορετικών οργάνων. Ο αριθμός των οργάνων και τα διάφορα είδη τους οριστικοποιήθηκαν γύρω στο 18ο αιώνα. Η ορχήστρα περιλαμβάνει και τα 4 είδη των οργάνων, δηλαδή χορδόφωνα, αερόφωνα, μεμβρανόφωνα και ιδιόφωνα. Για ιστορικούς λόγους δε χρησιμοποιούμε την παραπάνω διαίρεση αλλά αναφερόμαστε στα έγχορδα με τόξο, στα πνευστά και στα κρουστά. Τα τρία τμήματά της έχουν συγκεκριμένη θέση. Όπως βλέπουμε την ορχήστρα, πρώτο είναι το τμήμα των εγχόρδων με τόξο κατόπιν το τμήμα των πνευστών και τέλος τα κρουστά. Όμως και το κάθε όργανο έχει τη θέση του στο κάθε τμήμα. Κάποιες φορές, βέβαια, ο συνθέτης μπορεί να ζητήσει να γίνουν αλλαγές στη θέση των οργάνων, να ζητήσει λιγότερα ή περισσότερα από κάποιο συγκεκριμένο είδος ή να ζητήσει κάποιο όργανο που δεν περιλαμβάνεται στην ορχήστρα.

6.1 Τα έγχορδα με τόξο

Είναι το πιο πολυπληθές τμήμα και περιλαμβάνει τα χορδόφωνα που ο ήχος παράγεται με τριβή του δοξαριού (τόξου) πάνω στις μεταλλικές ή εντερικές χορδές. Οι χορδές του δοξαριού είναι συνήθως από τρίχες ουράς αγέλαου. Ο ερμηνευτής πρέπει να τρίψει τις χορδές του δοξαριού με ένα κομμάτι ρετσίνα και μετά να αρχίσει να παίζει, γιατί διαφορετικά δεν παράγεται ήχος. Όλα τα έγχορδα με τόξο έχουν 4 χορδές. Αναλυτικά τα όργανα αυτά είναι:

Το βιολί.

Το μικρότερο όργανο της οικογένειας αυτής που παίζει και το σπουδαιότερο ρόλο, αφού οι συνθέτες του εμπιστεύονται πολύ συχνά τη βασική μελωδία μιας σύνθεσης. Τα βιολιά τα χωρίζουν σε δύο τμήματα, τα πρώτα και τα δεύτερα.

Η βιόλα

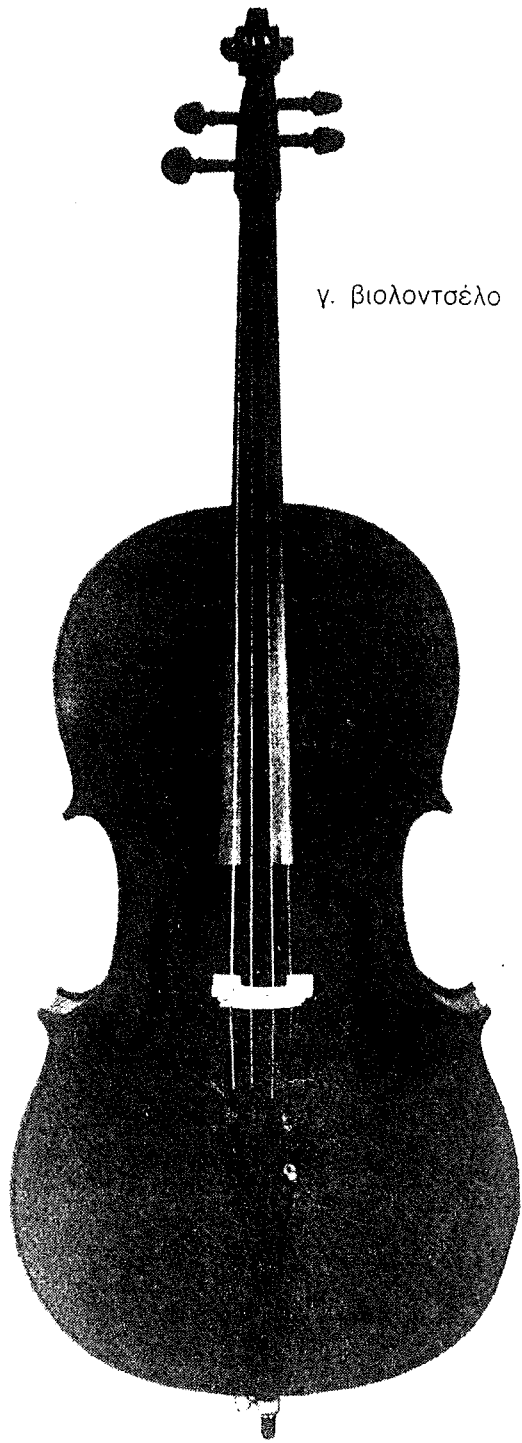
Είναι λίγο μεγαλύτερη από το βιολί, οι χορδές της είναι και αυτές λίγο πιο χοντρές και ο ήχος της είναι λίγο μελαγχολικός. Οι μουσικοί για να παίξουν το βιολί και τη βιόλα τα στηρίζουν στον αριστερό τους ώμο.

Το βιολοντσέλο ή τσέλο.

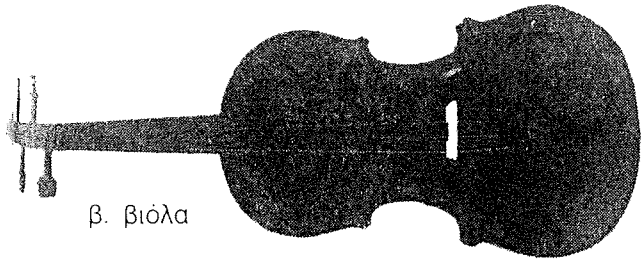
Είναι αρκετά μεγαλύτερο από τα δύο προηγούμενα και γι' αυτό το λόγο ο μουσικός το κρατά ανάμεσα στα πόδια του και το στηρίζει σε ένα ποδαράκι που υπάρχει κάτω από το τσέλο. Οι χορδές του είναι πολύ πιο χοντρές, για να μπορεί να παίζει χαμηλές νότες.

Το κόντρα μπάσο.

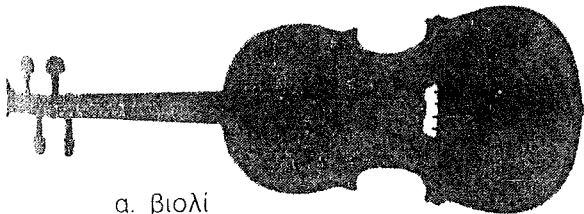
Το πιο μεγάλο όργανο των εγχόρδων με τόξο αλλά και ολόκληρης της

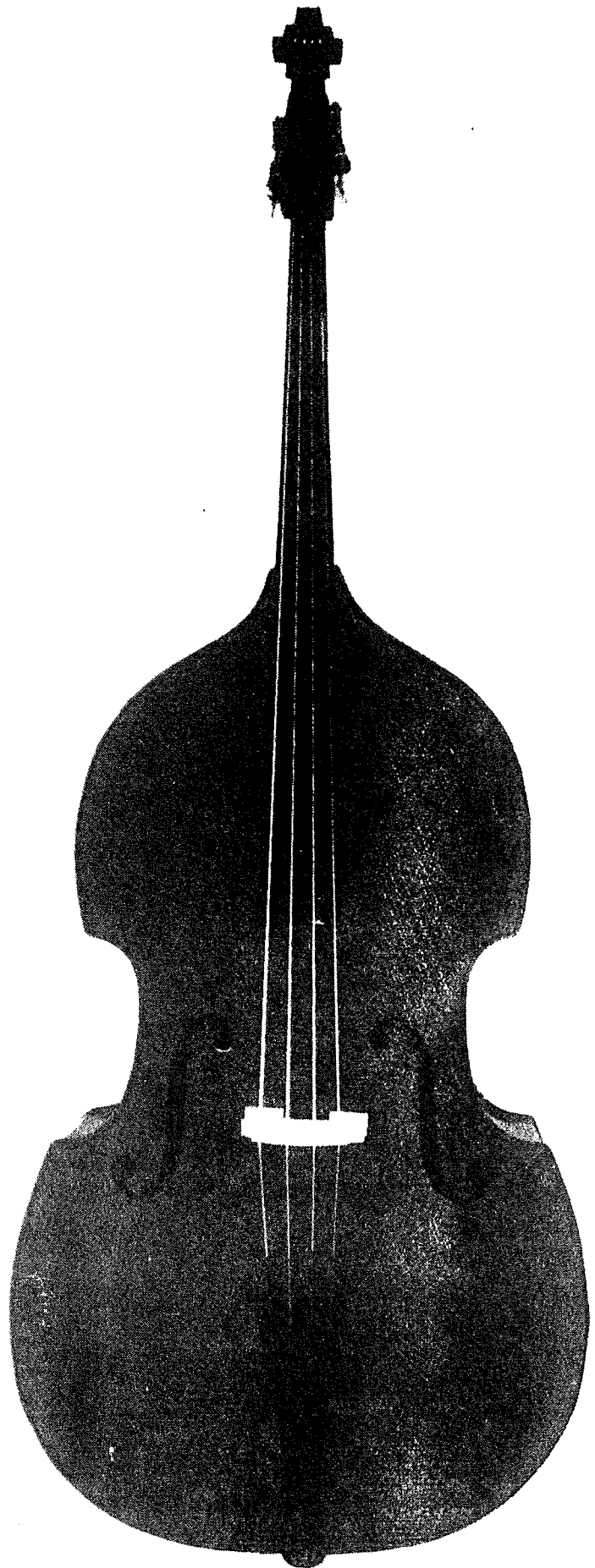
γ. βιολοντσέλο

β. βιόλα

α. βιολί

δ. κοντραπάσο

ορχήστρας. Οι χορδές του είναι χοντρές· έτσι μπορεί και παίζει τις πιο χαμηλές (μπάσες) νότες ολόκληρης της ορχήστρας. Είναι τόσο μεγάλο που ο μουσικός πρέπει να στέκεται όρθιος για να παίξει το κόντρα μπάσο. Το σχήμα του είναι λίγο διαφορετικό από τα άλλα έγχορδα με τόξο και αυτό γιατί προέρχεται από άλλη οικογένεια οργάνων.

6.2 Τα πνευστά

Τα πνευστά τα αποτελούν δύο μικρότερες κατηγορίες οργάνων: Τα ξύλινα και τα χάλκινα. Τα ξύλινα λέγονται έτσι γιατί ο ήχος τους θυμίζει ήχο ξύλου· μπορεί όμως να είναι κατασκευασμένα από διάφορα υλικά. Π.χ. μέταλλο, ξύλο, συνθετικά υλικά. Τα χάλκινα είναι κατασκευασμένα από κράμα χαλκού. Αναλυτικά τα πνευστά είναι:

Το φλάουτο.

Συνήθως φτιαγμένο από ασήμι ή επαργυρωμένο μέταλλο. Παίζεται φυσώντας σε μια τρύπα που βρίσκεται στο πλάι του σωλήνα. Σε μια μεγάλη ορχήστρα συναντάμε και το πίκολο φλάουτο που είναι ένα φλάουτο με πολύ μικρές διαστάσεις που μπορεί να παίζει τις οξύτερες νότες από όλα τα όργανα της συμφωνικής ορχήστρας.

Το όμποε.

Συνήθως φτιαγμένο από έβενο ή συνθετικά υλικά. Έχει περίεργη χροιά, επειδή ο ήχος παράγεται από το επιστόμιο που είναι φτιαγμένο από δύο καλαμάκια, κατάλληλα επεξεργασμένα. Όταν ο μουσικός φυσάει το διπλό καλάμι, όπως λέγεται, τα δύο καλαμάκια πάλλονται και παράγουν τον ήχο.

Το κλαρινέτο ή κλαρίνο.

Και αυτό είναι συνήθως φτιαγμένο από τα ίδια υλικά που είναι το όμποε. Αν τα δούμε από μακριά ένα όμποε και ένα κλαρινέτο θα δούμε ότι μοιάζουν κάπως. Από κοντά όμως το κλαρινέτο έχει λίγο πιο φαρδύ σωλήνα και το επιστόμιό του είναι τελείως διαφορετικό γιατί χρησιμοποιεί μονό καλάμι. Αυτός είναι και ο λόγος που ο ήχος τους είναι τόσο διαφορετικός.

Το φαγγότο.

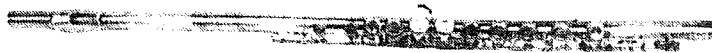
Μεγάλων διαστάσεων όργανο φτιαγμένο από παλίσανδρο (πολύτιμο ξύλο) ή συνθετικά υλικά. Για να είναι πιο εύκολο στη χρήση είναι διπλωμένο σε δύο ή τρία μέρη (μήκος γύρω στα 5,5 μέτρα). Επειδή είναι μεγάλο όργανο βγάζει και πιο χαμηλές νότες. Και αυτό όπως και το όμποε χρησιμοποιεί διπλό καλάμι. Ο ήχος του είναι πολύ χαρακτηριστικός, κωμικός και τραγικός συγχρόνως, και γι' αυτό λέγεται ο κλόουν της ορχήστρας.

Τα σαξόφωνα.

Ανήκουν και αυτά στα ξύλινα όργανα με μονό καλάμι. Είναι κατασκευασμένα από μέταλλο. Πιο συχνά συναντάμε το άλτο, που είναι μικρών διαστάσεων και το τενόρο που είναι μεγαλύτερο.

Το κόρνο ή γαλλικό κόρνο.

Ανήκει στα χάλκινα πνευστά αν και ο ήχος του «δένει» πολύ ωραία και με τα ξύλινα. Είναι ένας πολύ μακρύς σωλήνας περίπου 3,70 μέτρα,

ε. φλάουτο

ζ. όμποε

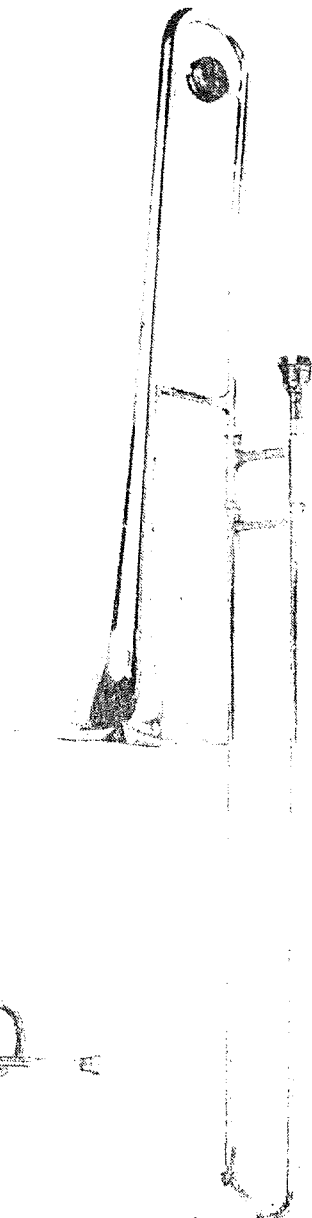
η. κλαρινέτο

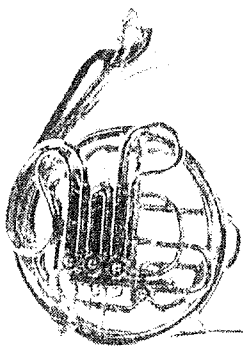
ι. σαξόφωνο

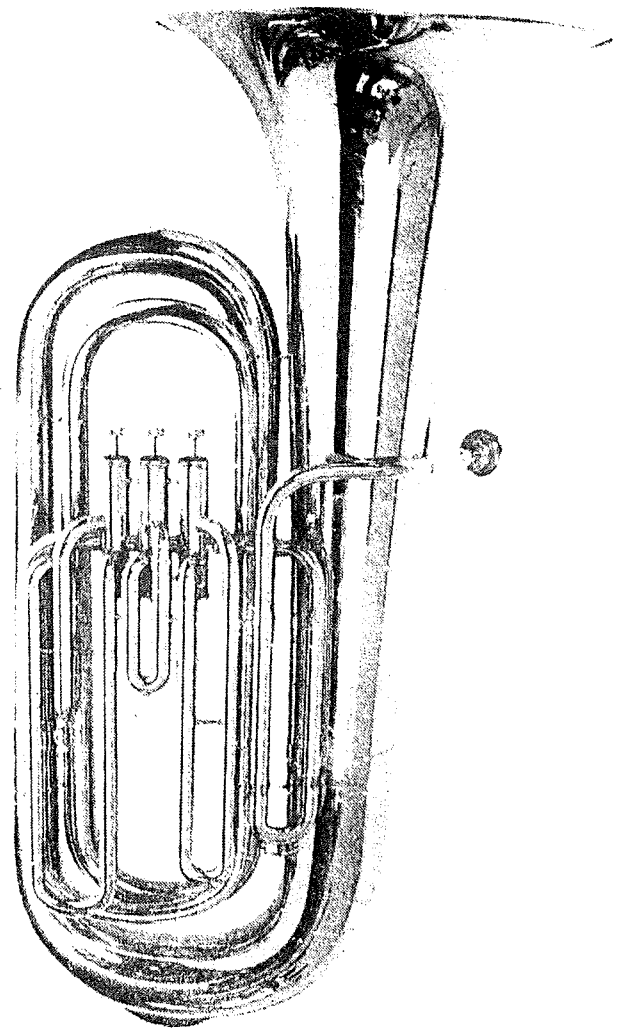
θ. φαγγότο

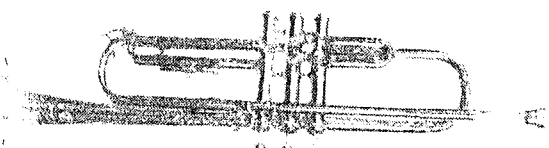
μ. τρομπόνι

κ. κόρνο

ν. τούμπα

λ. τρομπέτα

τυλιγμένος. Η απλοποιημένη του μορφή είναι σαν το σήμα που έχουν τα ταχυδρομεία όλου του κόσμου, γιατί το χρησιμοποιούσαν για να στέλνουν μηνύματα.

Η τρομπέτα.

Γενικά τα χάλκινα πνευστά βγάζουν πολύ δυνατό ήχο και δεν μπορούν εύκολα να παίξουν σιγά (ρίαπο). Επίσης όλα είναι διπλωμένα για να γίνονται πιο εύχρηστα. Το ίδιο και η τρομπέτα που είναι από τα πιο βασικά χάλκινα πνευστά. Όπως και το σύγχρονο κόρνο, έχει και αυτή τρία κλειδιά, ο συνδυασμός των οποίων επιτρέπει να παίζονται όλες οι νότες.

Το τρομπόνι.

Το πιο δυνατό χάλκινο όργανο. Λέγεται και βιολί των χάλκινων, επειδή μπορεί να παίζει με πολύ εκφραστικότητα. Δεν έχει κλειδιά αλλά έχει ένα τμήμα του σωλήνα που, τραβώντας το, μεγαλώνει και μπορεί να παίζει και άλλες νότες.

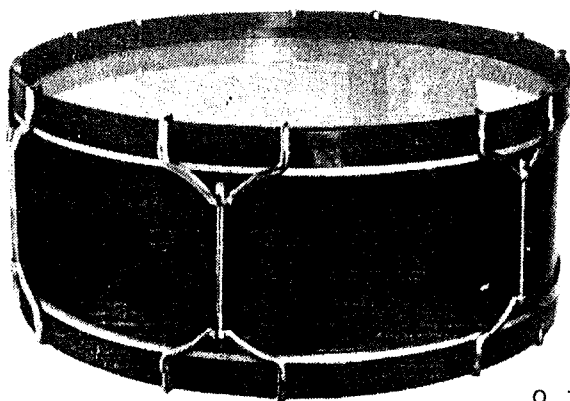
Η τούμπα.

Είναι το βαρύτερο και μεγαλύτερο χάλκινο όργανο. Συνήθως δεν παίζει μελωδίες, αλλά ενισχύει τη γραμμή του μπάσου και τονίζει το ρυθμικό στοιχείο στις διάφορες συνθέσεις.

6.3 Τα κρουστά

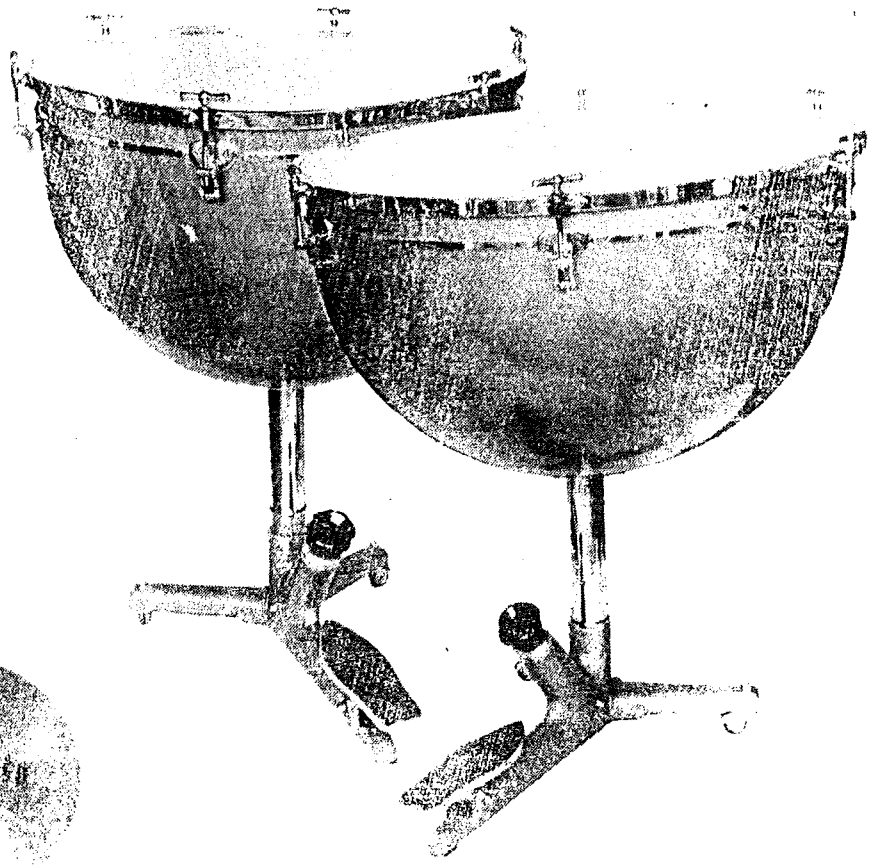
Αποτελούν την τρίτη και τελευταία οικογένεια των οργάνων της συμφωνικής ορχήστρας. Σε μια ορχήστρα σύγχρονης συμφωνικής μουσικής θα συναντήσουμε μια πληθώρα από αυτά. Τα πιο σημαντικά πάντως είναι τα τύμπανα. Τα μοναδικά μεμβρανόφωνα όργανα που κουρδίζονται και παίζουν νότες. Συνήθως τα συναντάμε σε ζεύγη, και παίζουν δύο νότες την **τονική** και τη **δεσπόζουσα**. Έχουν ημισφαιρικό ηχείο φτιαγμένο από χαλκό, πάνω στο οποίο είναι τεντωμένη η μεμβράνη. Φυσικά δεν παίζουν μελωδία αλλά τονίζουν τα ρυθμικά σχήματα πάρα πολύ ωραία. Άλλα κρουστά όργανα που χρησιμοποιούνται είναι το στρατιωτικό τύμπανο ή ταμπούρο, το τρίγωνο, τα πιάτα, το ντέφι κτλ.

Μια άλλη κατηγορία κρουστών οργάνων είναι τα τονικά κρουστά δηλαδή, κρουστά, που παίζουν νότες. Τέτοια είναι τα ξυλόφωνα, τα μεταλλόφωνα, οι καμπάνες κτλ.

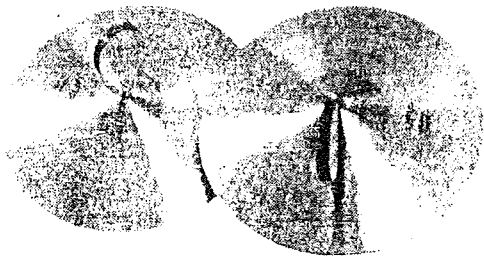

ο. ταμπούρο

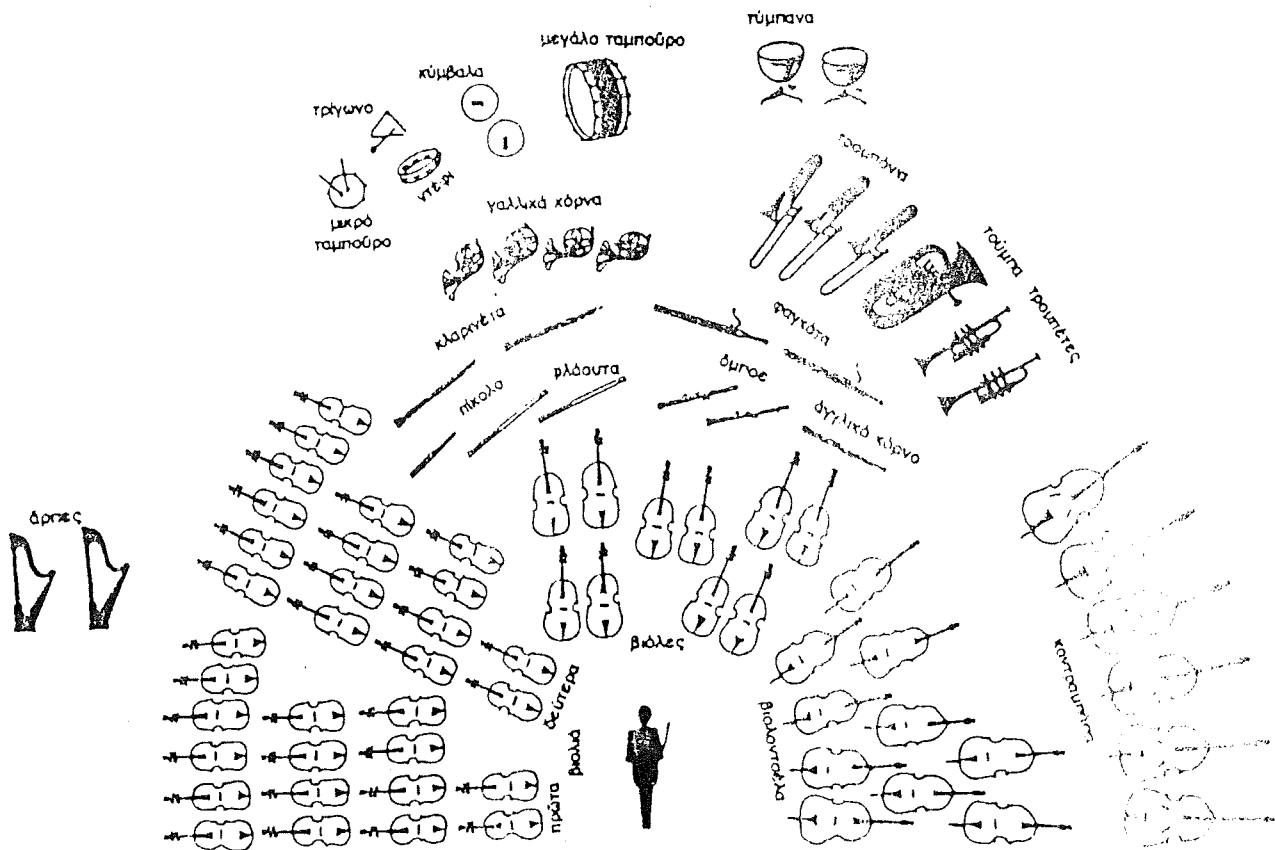
ξ. τύμπανα

π. πιάτα

Στο σχήμα που ακολουθεί φαίνεται η κατανομή των μουσικών οργάνων, όπως βλέπουμε την ορχήστρα.

Μουσικά όργανα

Παραδείγματα:

1. Για τη γνωριμία με την ηχητική ιδιότητα «διάρκεια του ήχου»

Από ένα κασετόφωνο ακούμε:

— μια βρύση που στάζει *staccato*

— μια βρύση που τρέχει *legato*

- Ζητάμε από τα νήπια να μαντέψουν τον ήχο.
- Ακούμε πάλι τον ήχο και κινούμαστε ανάλογα.
- Αποτυπώνουμε γραφικά το ηχητικό ερέθισμα.
- Επιλέγουμε το πιο απλό και κατανοητό σχέδιο και το υιοθετούμε σαν σύμβολο της διάρκειας του ήχου.
- Επαναλαμβάνουμε φωνητικά, «διαβάζοντας» τα σύμβολα.
- Ανακαλύπτουμε και άλλους ήχους στο περιβάλλον, συνεχείς ή διακοπτόμενους (ξυπνητήρι-ρολόι).

2. Γ

- Χτ
- σι
- Το
- Σε
- Ετ
- Ατ
- με

3. γ

- Δ
- ά
- μ
- Π

- Τ
- Τ
- α
- Τ
- α
- δ
- α

1.

- Στ
- πρ
- γό
- νε
- φλ
- νο
- νο

2.